AZ ORSZÁG TÜKRE.

BUDAPESTI KÉPES KÖZLÖNY.

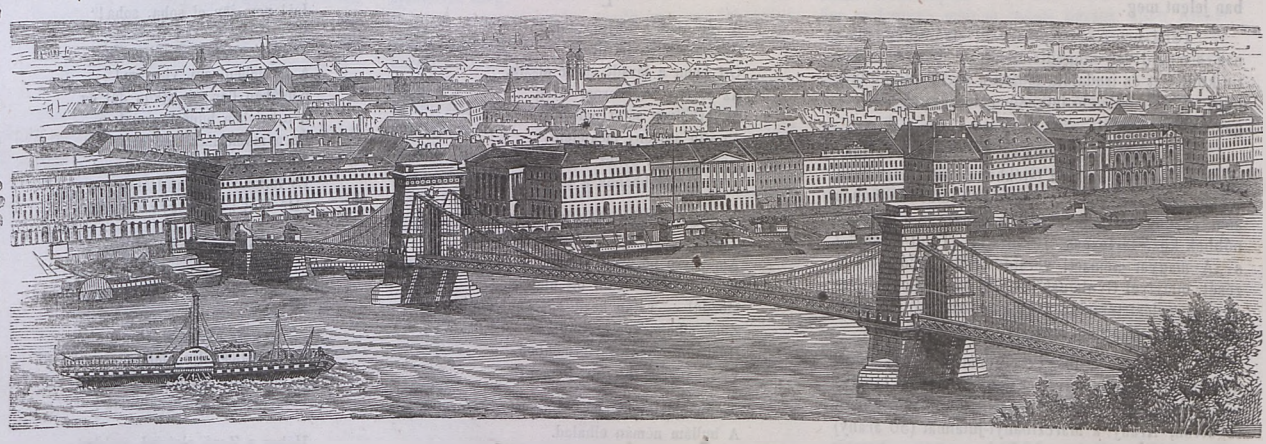

Negyedik évfolyam. 7-dik szám. Pest, 1865. Februar 16-kán.

Kiadó és felelős szerkesztő: GYÁRFÁS FERENCZ. Kiadó-hivatal: Egyetem-utcza 2-dik sz.

Előfizetési ár: Egész évre 12 ft., félévre 6 ft., évnegyedre 3 ft. Megjelenik e lap minden csütörtökön.

A kéziratok és előfizetési pénzek az Engel és Mandello-nyomdába, egyetem-utcza 2. sz. a. küldendők. Tulajdonos: BALÁZS SÁNDOR.

Arany János.

A hirlapok a mult hetekben egy örvendetes hirt közöltek, mely bár nem volt egészen váratlan, mégis, mint mikor valami édes vágyunk egyszerre teljesül, meglepőleg hatott mindenkire, s ez: Arany Jánosnak, a nemzet élő legnagyobb költőjének a tudományos akadémia titkárává választása. — Valóban érdemelt megtiszteltetés, s ha az akadémia a kitünő költőt, s az irodalomnak egyik legönzetlenebb bajnokát akarta megválasztásával jutalmazni: a kötelesség teljesitésében való pontosság és lelkiismeretesség, s a szigoru rendszeretet ismét oly tulajdonai e jelesünknek, a melyek által a várakozásnak kétségkivül meg fog felelni.

Most midőn az irodalmi világnak minden rétegeit ezen esemény foglalkoztatja, nem tartjuk időszerűtlennek e férfiu arczképét olvasóinknak bemutatni, ki — hogy az ő szavait idézzük, — „ki csupán magától ennyire birt menni!"

Arany János született 1817-ben martius elején Nagy-Szalontán Bihar-megyében földmives szülőktől. Egyszerű, gondos s főként vallásos irányú házi nevelésben részesült, s iskoláit először szülőföldjén kezdte, majd a költészeti osztály végeztével Debreczenben folytatta, s kivált otthon szép sikerrel, úgy, hogy iskolai tanulmányain kivül is olvasgatta a classicusokat. Debreczenben szegénysége miatt magát fen nem tarthatván, tanulási kedvét elvesztette s Kisújszállásra ment segéd-tanitónak. Itt töltött egy évet, s Török Pál helv. hitv. superintendens, akkori kisujszállási akademikus rector szép könyvtárából igen sokat tanult és olvasott. Debreczenbe visszamenve, állapota meglehetős volt, de lelke az egyhangú iskolai élet helyett másnemű élmények után vágyott, s 19 éves korában odahagyva a collegiumot, három hónapi kalandos élet után hazakerülve apját megvakulva találta, anyját pedig néhány hét mulva a halál ragadta el.

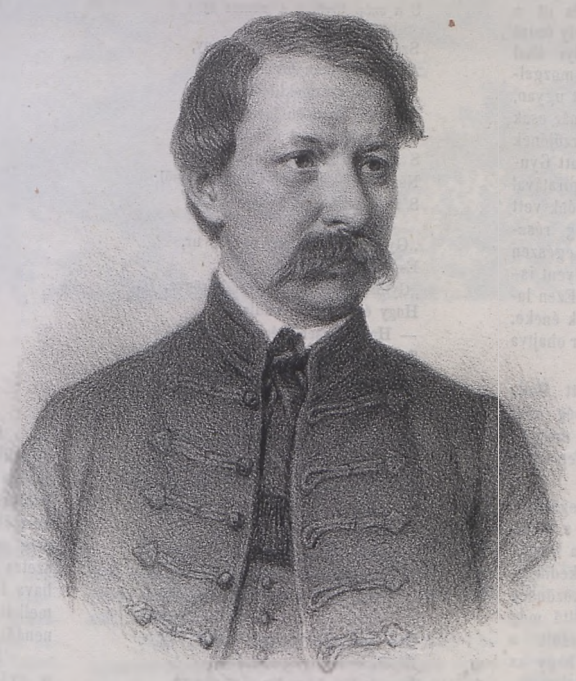

Arany János.

E megrázó események kiábránditották, s Szalontán előbb correctori, majd irnoki, végre aljegyzői állomást nyervén, állandóan apja mellett maradt, megnősült, s hivatalának élt. Csak Szilágyi István buzditására kezdett aztán ismét tanulgatni, olvasgatni, mig végre, de még csak félszemmel, az irodalom felé fordulva 1846-ban a Kisfaludy-társaságnak vig eposzra kitüzött jutalmára pályázott, s „Az elveszett alkotmány" czimű költeményével nyert is. — Valódi föllépte azonban egy év mulva 1847-ben történt Toldival, mely, midőn a Kisfaludy-társaság szintén megjutalmazta s kiadta, oly általános elragadtatással fogadtatott, hogy — kivált a nemesebb tüzű ifjuság az egyszerű jegyzőt szinte idealizálta magának.

E tájon, kivált nyelvtani tanulmányaiban már annyira haladt, hogy a forradalom kezdetekor Vörösmartyval és Petőfivel szövetkezve, már Shakespeare forditására is vállalkozott.

1848 elején kiadta Murány ostromát s Toldi estéjét is elvégezte, s igy találta a forradalom, mely alatt Szalontán, Pesten, Debreczenben felváltva tartózkodott, s főként csak napi hatásra szánt aprómunkái az „Életképek"-ben s a „Népbarát"-ban jelentek meg, melynek szerkesztését el nem vállalta, de nevét mint főmunkatársét a lapra kitenni megengedte.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

A forradalom lezajlása után Szalontán tartózkodott és sokat irt: a lapok, évkönyvek, albumok s időnkint megjelenő füzetek mind közöltek tőle dolgozatokat, s nem állhatván már ki tovább azt a gondatlan és tudatlan pongyolaságot, melyet az akkori kezdő költői nemzedék főként a rímek kezelésében tanusitott: irta „Valami az asszonanczról" czimű értekezését, mely először a Pesti röpivekben, s minthogy azon lap a czikk második közleményének megjelentekor már elkoboztatott, másodszor az „Uj magyar muzeum"-ban jelent meg.

1851-ben Nagy-Kőrösre hivatván meg tanárnak, a meghivást elfogadta, s mint a magyar és latin költészet és irodalom tanára a legtúlzottabb igényeknek is megfelelő lelkiismeretességgel és szorgalommal működött.

Itt végezte be s adta ki a „Nagyidai czigányok"-at, melyet Bolond Istókkal együtt még Szalontán elkezdett volt, s a humoros nemben különben sem gazdag irodalmunkban e művei is a legkitünőbbek közé tartoznak. Itt adta ki „Toldi estéjé"-t s „A magyar nemzeti versidomról" szóló értekezését, melylyel Gyulainak azon állitását, hogy a magyar verselést tekintve, iskolába járhatnának tudósaink hozzá, fényesen igazolta.

1859-ben a magyar tudományos akadéma új választásai alkalmával egyszerre rendes tagjává választotta s a korábbi elmaradt jutalmakat kiosztogatván, Arany a Marczibányi-jutalmat (50 arany) kapta Toldi estéjeért, 1860-ban pedig „Kisebb költeményei" mint az 1856—1860-ig terjedő négy év legkitünőbb szépirodalmi terméke a 200 aranyos nagy jutalmat nyerték meg. Ezt megelőzőleg történt, hogy az akadémia dicsőült alapitója gróf Széchenyi István emlékezetét a legnagyobb magyarhoz méltóan akarván megünnepelni, Aranyt kérte fel költeményirásra, mint a közvélemény, vagy az akadémia, vagy mindkettő kifejezte „remeket a remeknek!" A várakozás nem csalt!

Ugyanez év nyarán a Kisfaludy-társaság, (melynek tagjává még 1848-ban elválasztatott, de a forradalmi zavarok miatt be nem vezettetett s széket sem foglalt) újjáalakulásakor igazgatójává választotta s ekkor Pestre tette át lakását és itt a „Szépirodalmi Figyelő-"t inditotta meg, mely (mint a Kisfaludy-társaságnak 1847-ben Erdélyi által szerkesztett „Szépirodalmi Szemlé"-je is) a mozgalmas időkben elég figyelmet nem költhetett ugyan, de mégis irodalom-történeti fontosságu, már csak azon nagy harcz miatt is, mely Eszter szerzőjének „Regény és regényitészet" czimü műve miatt Gyulai által inditva, végre Szemere Miklós röpiratával végződik s mintegy hét — nyolcz kitünő irónk vett benne kisebb-nagyobb részt. A közönség részvétlensége miatt azonban két év mulva már egészen szépirodalmivá változtatta e lapot s mint ilyent ismeri ma a közönség „Koszorú" czim alatt. Ezen lapokban jelent meg a Daliás idők-II. és III-dik éneke, melynek bevégződését minden mivelt magyar ohajtva várja.

Legújabban a Nádasy-dijjal jutalmazott „Buda halálá"-ra még élénken emlékszik a közönség, mint szintén Shakespeare Szentiványéji álmára is, mely az ő páratlan forditásában talán örök időkig fen tartja magát a magyar szinen.

Arany nem csak költői tehetséggel megáldott, hanem tanulmányok által is kimivelt iró s tudós, kinek az irodalom nem időtöltési hely, hova leszáll, hanem szentegyház, hova áldozni fölemelkedik, s nagyon örvendetes, hogy iró és nem iró közönség egyformán nagyra becsüli érte. Magyar költő még életében ekkora elismerésben nem részesült, s óhajtandó, hogy ez annak a jele legyen, hogy az irodalom iránti szeretet még folyvást növekvőben van.

Mint költőnek sokkal ismeretesebbek művei, hogy sem azokról többet szólnunk kellene, mi csak a tudóst mutatjuk fel még Aranyban, mint a ki már emlitett két értekezésében, akadémiai székfoglalójában „Zrinyi és Tassó"-ról, továbbá a Szépirodalmi Figyelőben részint saját neve, részint betüjegyek alatt megjelent czikkeiben és birálatiban (Naiv eposzunk, Szász Károly „Trencséni Csák"-ja és költeményeiről, Bulcsu Károly és Malvina verseiről, Merényi népmesegyüjteményéről stb.) az ismereteknek oly nagy bőségét egyesiti a szép előadással és mély itélettel, hogy, ha benne csupán a tudóst tekintjük: akkor is helyeselnünk kell az akadémia választását. Kitünő elődnek kitünő utóda. Ők méltók egymáshoz.

D—r.

Hábor végzete.

(Ballada.)

I.

A vár alatt a folyam árja
Rémes-sötéten kavarog.
Ott benn a fáradt várúr alszik,
Az örvény lenn forog, forog.
Az erkélyen sötét palásttal
Az ifju asszony megjelen.
Nyitott ajton benéz a holdfény,
S mintha dobbanna a terem.

A hölgy szivéhez kap két kézzel...
„Csitt — susog — csitt, megfojtalak!"
Ám egyre nő áruló hangja
S a lég megmozdul ott alatt.
Mozdúl — aztán kezd két pont égni.
Zenő sikolt és összehull.
Hangja az ijedt vártermekben
Visszhangzik tompán, komorül.

Aztán megint halálos csönd lesz,
A hullám némán elhalad.
„Ébredj, ébredj! szerelmes hölgyem,
Szivem fölött én tartalak.
Ilyen perczekből áll az élet,
Lásd meny ragyog fejed fölött
De benn, de benn a férjed alszik,
Óh, ha álma volna örök!

És mért ne lenne? hát az isten,
A szeretetnek Istene
A kéj fényét azért mutatja,
Hogy pokolba csaljon vele?"
S a gyönyör benne hullámot hány,
Lázongni kezd a bün, a kéj.
A múlt bántalmak korbácsolják,
S a szép jövő, s a rémes éj.

Szédülni kezd az ifju asszony,
Az örvény lenn forog, forog.
„Apátlan gyermekidnek apja
Védelme lenni én fogok!"
És a nehéz kard némán fénylik.
S az ágy előtt az ifju áll.
Néz, néz, s a kard kihull kezéből,
S a légbe tompa hangja száll.

„Gyilkos!" kiált az ébredő ur,
És fölretten a palota.
„Gyilkos!" kiált bő vért hörögve,
Hogy ég a terem padlata.
— Hab, a cselédség zaja dördül,
Zokog, sikolt a vész-harang.
„Föl, föl!" kiált a gyilkos Hábor,
És népe megmozdul alant.

S a vár fölött lánghullám csapkod,
Bádog olvad, az oszlop ég.
És szerteszét, benn, künn, alant s fenn,
Tűz, harcz, zűrzavar, szörnyű vég.
De a várúr testén keresztül
A leghűbb szolga elroban,
A csolnakban ő és a gyermek...
— Szilaj dühvel fut a folyam.

S a gyermek visszanézni nem mer:
Halálsikoltás, vérpatak!
Nem tudja, hogy ily élet vár rá,
Kis hugára meg e falak.
Nem tudja, de a szörnyű képek:
Apja kihűlt, jégkebele —
Örökre ott ég lelke mélyén,
S hajh! nőni fog együtt vele!

II.

És hosszu-hosszu évek múlva
A gyermekekből ifju lett.
A fiu távol völgy ölében,
A lány a várban szenvedett.

Amazt a hosszu villámlása,
Ezt bűntudatos mostohák —
Nyugodni sem nyomasztó éjjel,
Sem sápadt nappal nem hagyák.

A kastély fölött köd hömpölygött,
Hát im! a sötét folyosón —
Nagy jajszóval a lány leomlik,
Mint tört csolnak a néma tón,
„Oh, hát a hosszu végreménye,
Az élet szikrája oda!
Fivéremet a kin megölte!
Jaj! nem jön el soha, soha!"

A csillár ezer fénytől reszket,
A teremben, zaj, vigalom!
Kupában bor, az ajkon dal ég,
S a szivben bűnös nyugalom.
És a mámornak birodalma
Egyre bódultabb egyre nő...
És fölkiált a szilaj Hábor.
„Hé lány! hol vagy? elő, elő!

Az aggalomnak immár vége!
Testvéred már meghalt, szegény!
Jer, jer! nyisd meg a tölgyfa-ajtót,
Válaszsz, itt a sok szép legény!
— Meg is nyilik a tölgyfa-ajtó,
Rajta baljós, ifju alak!
— Az itélet trombitájára
Fölkelnek, kik meghaltanak!

Hábor s Zenő elsápad, reszket...
Vérük jéggé, kővé mered.
Az ifju szeme, s kardja villan,
S Hábor vad futásnak ered.
Utána az... hát im elébe
Tört asszony-alak térdepel.
S a gyermek vak-dühvel lesújtja,
És őrülten tova fut el.

Benn szörnyű jaj. — s egy végső átok...
Véres karddal a fiú jön.
Húgát hosszan, forrón ölelve
Először rezg szemébe köny.
Majd arcza ismét elsötétül,
És tompán anyját kérdezi.
A környezet szólani nem mer,
S szemét a holttestre veti.

És a hűlt arczban fölismervén
Első álmának angyalát, —
Kétségbeesve hull le rája —
S magát új kinnak adja át.
A mig a lány szelid ábrándja
Föllelt eszményéhez megyen.
Forró szivük szerelmet dobban,
S új élet kél völgyön-hegyen...

Zilahy Imre.

Losonczy hős-halála.

(Történeti rajz.)

Irtak vala pedig ezer ötszáz ötvenkettőt az úr születése után. A lezajlott harczias évek sanyarúsága bús emlékeket hagyott maga után szerte a hazában. Az egyre ismétlődő sötét napok hű emlékezetében voltak még mindenkinek. A vitéz daliák még most is hallani vélték a harczi kürtök enyészetes moraját, a fegyverek csattogását; nehány hava levén csak még, hogy az osman had, Lippa mellett történt veresége után, veszteségeit kipihenendő, visszavándorolt Konstantinápolyba.

Mint a lezajlott évek egész röngetege, ez év is gyászföllegekkel takarta jó Magyarország egét. A romlás és enyészet bús szelleme szállott mindenre; nem volt nyugalom sehol. A szünet nélküli harcz nagyon megviselte a hon erejét, és az ily alkalmakkor a haza szivében dühöngni szokott belháboruk, pártszakadások pedig a hősi jellemeket s igaz honfúi irányt akasztják meg, homályositák el; elannyira, miszerint már-már tapasztalni lehete, hogy a magyar dicsőség félvilágra ható napja — alkonyatra hajlik.

Ragyogtak ugyan még itt-ott egyes csillagok az elborult egén — egyes dicsők a magyar

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

vitézség elborult egén, mert a Perényiek, Battyányiak, Zrinyiek stb. vére még nem veszett ki egészen. Ámde a ragyogó honszeretet, példás önfeláldozás, csak kevesek tulajdona volt már.

Losonczy Istvánt, szintén e kis számu jelesek sorába emliti a történelem bánatos keblü muzsája, ki is ez időtájt a temesvári kapitányság tisztes hivatalát viseli, mely tisztében a czifra kaftános basák és bégeknek nem egyszer mutatta meg az utat fényes Konstantinápoly felé.

Annak rendje és módja szerint aztán dultak, fúltak is ellene a nyavalyások, de ő miatta akár megfulhattak mérgökben, csak a hazának hagytak volna békét. Mi azonban nem történt, mert a lippai kölcsönt visszafizetendő — ujolag sikra szállt hazánk ellen Ahmet, a bosszús nagyvezér.

A rémhir villámgyorsasággal rezgé át a hazát és hallatára a nemzet egyrészének keblét megszállta a félelem, a rettegés.

Losonczy is szivére vette a dolgot, de azért a félelem távol maradt tőle.

A Stambulból felé szárnyaló kemény fenyegetések sem tudták őt megzavarni, hisz az ő füle már réges-régen megszokta e hangokat.

Az egybe sereglett országos rendek ellenben komolyan kezdtek aggódni, a miért is készeknek nyilatkoztak mindenre, hogy a hon egén borongó vészföllegeket el lehessen oszlatni. Igy a többi hasznos intézmények közt: minden kaputól 3 ft., telekkatonául minden 30 telektől egy lovast; a papságnak pedig minden 100 ft tized adójától két lovast ajánlottak meg.

A nemzet minden rendü és rangu lakossága teljes készséggel hajolt meg az országgyülésileg hozott határozatok előtt.

Azonban daczára a nemzeti tetterő minden őszinteségének, a trón nem kisérte bizalommal annak fejleményeit. Gonosz tanácsu és köpeny forgató idegen államférfiak ott körötte az annyi veszélyt hozó bizalmatlanságot már ekkor kezdték hintegetni, minek folytán a végházak idegen őrséggel rakattak meg, kik a népség irányában gyakorta kegyetlenebbek valának magánál a pogánynál, a nevezetesebb várak és erődök idegen parancsnokok védszárnya alá helyeztettek, mig a honszülött dicsők csak mindennapi szerepre valának kárhoztatva.

* * *

A harczi hir nem tartá sokáig feszben az országot, mert a mint szépen kivirult a tavasz, és zöld lepel takarta a messzetért, mezőt, midőn már a rétek illatos virágaikat, a lombok pedig dalló madarkáikat visszakapták — és életet lehelt minden; akkor csakugyan meg is indult hazánk ellen Ahmet nagyvezér Mehmet romaniai beglerbégtől kisérve százezerre menő, jól rendezett hadával, hogy enyészetet hozzon maga körül mindenre.

Temesvárnak tartott, *) a holott Titelnél átkelve a Tiszán, a vártól mintegy 5 mértföldnyire fekvő sólymosi mezőségen megtelepült és csak akkor izent fel Losoncynak, hogy vagy adja meg magát, vagy pedig készüljön el a halálra, mert ő nem laptázni jött Temesvár alá.

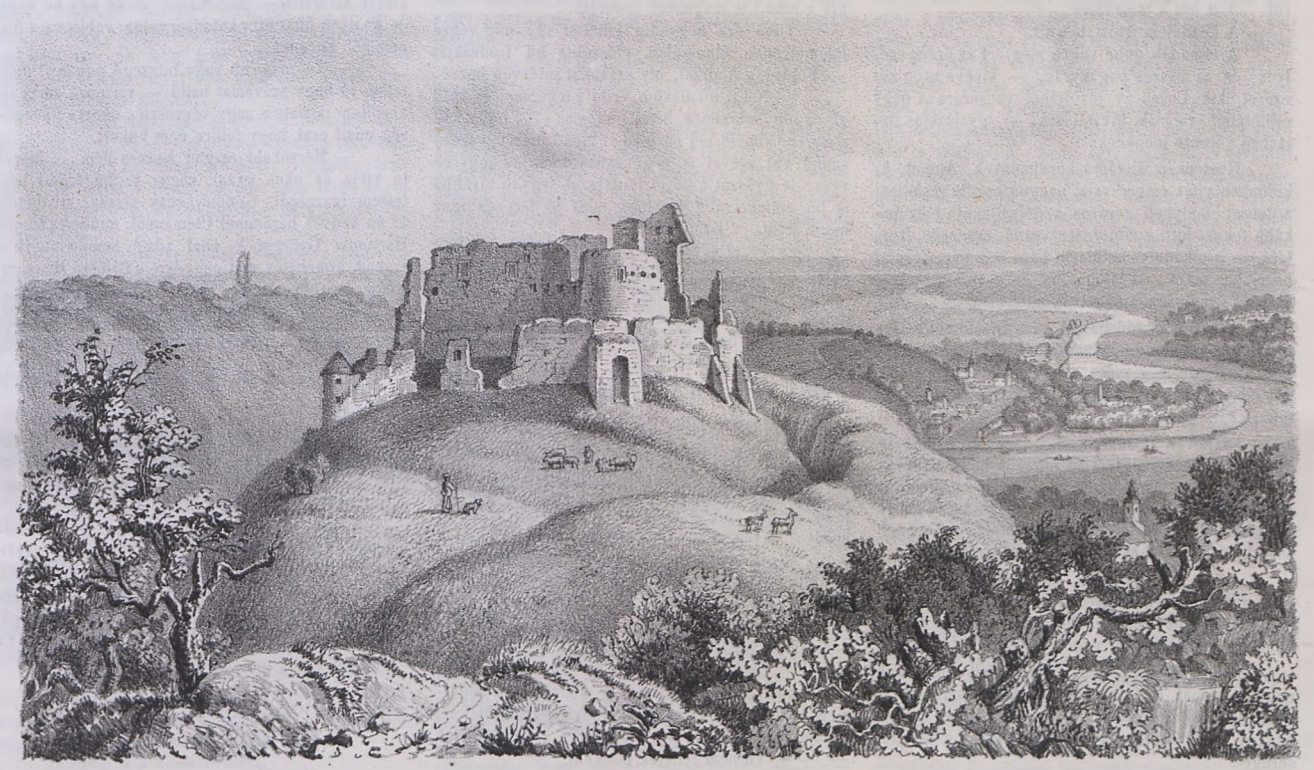

Sólymosvár romjai.

(L. szöv. a 64-dik oldalon.)

A vár-parancsnok szépen meghallgatta az izenetet és csak később küldte meg válaszát: hogy tudniillik előtte ismert dolog lenne, kiléte ellenének, mert nem egy izben nézett már azzal farkasszemet, s ezuttal is mind nevével mind magyar becsületével összeférhetlennek tartja, hogy tőle hátráljon, vagy csak meg is rettenjen... a miért is a kinek dolga van vele: lépjen sikra; benne emberére talál; a haszon nélküli feleseléseket pedig idejének korlátoltsága nem engedi stb.

El lehet képzelni, mi nagy boszuságára szolgált a büszke Ahmetnek a negélyes izenet, ki is, hogy haragját csak némi részben is éreztesse a büszke várurral: 1500 spahit küldött zaklatására a bástyák alá.

De valahogy nem számitásuk szerint ütött ki a dolog, mert a véres „jó reggelt" — mit a várőrségnek voltak kivánandók, ők maguk kénytelenitettek elfogadni — és pedig retirálva.

Ez alatt a nagyvezér dühe egyre növekedett, csak eléségre és lőporra volt szüksége még, hogy véres pályáján tovább haladjon; mire nem kelle soká várakoznia már.

Nem valami tréfás körülmény volt biz e Losonczyra nézve, akkor midőn a segélyhadak egyre késnek; a várőrség száma pedig alig haladja túl a két ezer ötszázat.

De ő megszokta már a veszélyt. Most sem tudott, most sem akart elcsüggedni.

Bizalmát az istenbe és seregének próbált vitézségébe vetvén — bátran nézett a jövő elé.

— Vitézek! — szólt egybegyült katonái elé lovagolva — im nyakunkon a pogány, magasan lobogtatja zászlóit: tépjétek le azt! mint dicső eleitek, mint dicső apáitok tették. Legyetek hű védői, szeretteitek honának. Én előre megyek, a ki szeret, a ki honát szereti — követni fog!

— Megyünk, megyünk!! halál reá, ki velünk nem tart — hangzott hosszú rémes kiáltásban minden oldalról.

Losonczy ezután minden idejét az ostrom elfogadhatásának előkészületeire fordítá; és midőn már minden maga rendén volna, kémeket küldé az ellentáborba, annak állását és egyéb körülményeit tanulmányozandó.

De akár helyükből se mozdultak volna a jámbor ispionok, mert Ahmet előőrsei ekkor már utban valának Temesvár felé, a holott is megállapodván, a mint a derék had megérkezett volna, menten a futó sánczok ásásához fogtak.

* * *

*) Temesvár rajzát idei 3 dik számunkban adtuk.
Szerk.

A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

Temesvár történelmünk szereplési idejében egyike volt Magyarország legerősebb, leghatalmasabb várainak.

Magasba nyuló bástyái büszkén daczoltak a hosszu századok minden viszontagságaival. Török, tatár és belvillongások egyaránt dúlták, rombolták falait, s mégis oly hosszu — hosszu ideig tudta fentartani ősi fényét, ősi dicsőségét!...

Fekvése eléggé kedves, egy modoros magaslat képezvén alapját, mely magaslat lábánál az ősi város terül el alaktalan utczasoraival.

Az Alpokban eredő Temes vize itt folydogál szőke habjaival, melytől a vár és város nyeré vala nevezetét.

Lenn a vár és város közti téren az ugynevezett vizitorony állott, mely Temesvár egyik főerősségét képezé vala, innen délre a sik róna terül el, melyen Ahmet nagyvezér vesztegel harczvágyó seregével, s melytől a várost egy az egész erősséget körülövedző vizzel telt árok választá el.

Az osman roppant hadtest sorakozni kezde a bástyák körül, de csak midőn az önkénytes feladást illetőleg tagadó válasz leérkezett a várőrség részéről: adott jelt a támadásra.

A küzdelem irtóztató volt.

A támadók dühe végre megtört az őrség erélyén, és az összes pogányság, — kivéve azon két ezeret, kik Losonczy jóvoltából vacsorára a nagy prófétához valának hivatalosak, — gyalázatos futásban kereste menedékét.

Ilyeténkép állván a körülmények, Ahmet, ki különben vitéz ember vala, nagyon kezdte restelleni a dolgot, melybeli zavaros kedélyállapota még inkább fokozódott, a mint észre venné, miszerint Mustafa, — a nikápolyi helytartó basa is a paradicsomi hurrikhoz ment vala látogatóba.

És mélységes bánatnak adta magát.

Azonban az idő haladt, nem lehete soká tétlenül vesztegetni. — Stambulból is váltig sarkalták, kinálgatván a piros zsinórt, mit aligha álland módjában elkerülni, ha még huzamosban lesz kénytelen vesztegelni Temesvár alatt.

Észlelvén Losonczy Ahmet ilyetén búsulását, könnyen sejtheté a jövőt, a miért is hogy a legváratlanabb eshetőségre is készen legyen: szünet nélkül sürgölődött Báthori Endre erdélyi vajda és Castaldusnál, hogy azokat az égetőleg szükségelt segédhadak mielőbbi megküldésére birhassa.

Ámde e tekintetben egészen haszonnélküli vala minden maga megfeszitése, mert az országos hadak több oldalról igénybe levén véve, a segély mindegyre késett, mig végre egészen el is maradt.

Minek szomoru tapasztalataira lelkéből búnak engedte magát, nem tehetett egyebet, minthogy vagyonának egy részét elzálogositván, az abból befolyt pénzen öregbitse a már eddig is nagyon megviselt seregét.

Ahmet a tömeges vereségek miatt elkedvetlenülvén s ehez még egyéb körülmények által is gyötörtetvén, elviselhetlen kedélyállapotba sodortatott.

Nem talált nyugalmat sehol.

A fényes hárem, és benne azok az éjfélfürtű, ragyogó szemű, mosolygó arczu odaliskek nem voltak hivatva többé, derűt hozni elborult kebel világába.

Álmai kétségbeejtők valának szüntelen. Feje fölött hóhérok hadonáztak véres bárdokkal, nyakát piros zsinórok csiklándozták, nem volt csak percznyi nyugalma sem.

De hogy is ne, hisz minden órában várhatá már az igért piros zsinórt; aztán szép világ! mosolygó hurrik isten veletek!...

Állapota elviselhetetlen volt. Ez igy nem tarthatott tovább.

Nagy mozgalom volt az ozmán táborban. Ittott csauzokat lehete látni, a mint egy papirtekercsről nagy buzgósággal olvastak le valamit, a fegyverben zajló tömegnek.

Az irat Ahmet napi parancsát tartalmazá, és ilyeténképen hangzott:

— Mi Ahmet nagyvezér a Szultán vitéz seregeinek feje és parancsnoka: akarjuk vagyis parancsoljuk, hogy tudjátok, miszerint a hitetlen gyaurok szarvát egyszer már beütendő, — a holnapi napon döntő ütközetbe szállunk. Az ostromot mi magunk akarjuk vezényelni, készebb menten a próféta köntöse ujjába búni, hogy sem veszteséggel térni vissza. A miért szentül észbe vevén a dolgokat, mint igazhivő musulmánnak, illik ugy cselekedni mindegyikteknek, hogy valamint a nagy prófétának, ugy magának a hatalmas Szultánnak is tetszését kiérdemeljétek.

„Allah és minden próféták őrszeme rajtatok."

A parancs nem tévesztő el számitott hatását, — és másnap a vérengzés oly roppant vala, miszerint annak egyszerű elképzelése is nagy megfeszitésébe kerül a képzelmi erőnek.

A spanyol és német katonák már feladásról tanácskoztak egymásközt, mi czélból küldöttséget is menesztettek Losonczy elé.

* * *

Az ostrom megkezdetett. A vár őrség parancsnokságát a hős Perényi Gáborra bizta Losonczy, mig ő lecsüggesztett fővel, elborult kebellel ült asztala mellett... előtte papir szelet, kezében ir-ón volt. Arczát, a szokott vidámság helyett, a bánat bús föllegei takarták. Nem ez fájt lelkének, hogy halála elközelgett... de mert katonáinak nagy része felmondá a köteles engedelmességet, kik a többit is magukkal sodorják.

Több óra negyedig lehetett igy, mig végre felemelkedve ülhelyéből előszólitá hű iródeákját — Földváry Andrást, oly szavakat intézvén hozzá:

— Nesze hű diákom, vedd e tekercset és vidd el az én szerelmes hitestársamnak... Légy serény, ne kiméld pej paripád.. Mond meg egyszersmind élő szóval is végbucsuzásomat és hogy ne vesse le gyászát a közel tavaszszal, legyen továbbá is hű emlékezettel iránt am, mint jó férj és igaz hazafi iránt... Isten veled!

És ezzel a küzdő katonák közé lovagolt, hol ekkor már nagy zavar, bonyolodás volt mindenfelől.

— Árulás!! árulás!! hangzott minden oldalról, halál az árulókra..

— Mi baj, mi zavar ez? harsogtatá szavát Losonczy, kinek undok keze ront az én hűséges vitézeim közt? Legyetek meggondolók... a törökneк nincs hite; megcsal, mint már annyiszor tette velünk és elődinkkel! ne higyjetek csalbeszédeinek... Itt vagyok én, hűséges vezértek, az én szavamra hajtsatok... Utánam ki hű fia honának!

Követte is őt mindenki, ámde ekkor már időn kivüli volt a lelkesültség, mert a német és spanyol őrség titkon egyességre lépett Ahmettel.

Minek hallatára a magyarok lelkesültsége is alá hanyatlott... mit tehettek volna ők egyedül a nagy osman erő ellen... mely körülmény a főbb tiszteket is kényteté, hogy Losonczyt sarkalják a vár feladására...

— Legyen — mond mély bánattal a vezér kezéhez vevén az egyességet — aláirom, de sejtelmem nem csal; hogy ez irat mindnyájunk halálitéletét tartalmazza. — Ti akartátok igy... Ám lássátok — — — én nem teheték másként.

És Temesvár az őrség és a lakosság szabad kimehetésének biztositéka mellett a nagy vezir hatalmába került.

A szomorú kivonulás a következő napon ment vala végbe.

A spahik és jancsárok már kora reggel két sorba álltak, a kapu két oldaláról kifelé széles utczát formálván.

Legelsőbben is a társzekerek és a sebesültek mentek vala, ezek után Losonczy magyarsága, kiket a spanyol és német katonaság követett; a menetet a lakosság zárván be.

Amint Losonczy a kapun kilépett, menten körülvevé őt nehány bég és basa, kik őt nyájas beszélgetések közt félre vezetvén egészen elvonák figyelmét a táborról, mialatt a jancsárok és spahik a kivonulókat fosztogatni s kik ellent állni merészeltek gyilkolni kezdék.

Losonczynak azonban mindez nem kerülhette el figyelmét, de nem szólt, gondolván hogy csak egyesek féktelensége oka mindennek — azonban a mint látná, hogy az öldöklés nemhogy csillapulna, de sőt méginkább növekszik s hogy már Tomory Endre is, ki az ő arányos sisakját és vértét vitte vala utána — lesujtatott lováról: keblébe tolul a vitézi tűz s kirántva kardját olyat sujt maga körül, hogy a natóliai beglerbég hadsegédje nyomban alá hanyatlik.

— Ime a török szótartás! — Megmondtam ugye? — kiáltozott a példáját hiven követő várőrséghez. — Fegyverre vitézek! ha már meg kell halnunk — legalább drága árt szabjunk életünknek!

És keresve kereste a halált, rettegvén még a gondolattól is, hogy élve kerüljön Ahmet elé.

Bár rövid óra negyed mulva nagy részben lekonczoltatván elnyomatott a várőrség.

Nehéz sebekkel terhelve maga Losonczy is alóhanyatlott lováról.

A mitől oly mondhatlanul rettegett, megtörtént. Élve került a nagy vezér elé.

* * *

Ahmet mint kinek felettébb jó rendén van szénája, egészen az édes semmit nem tevésnek engedte át magát...

Ott heverészett fényes sátorában egy tarkabarka perzsiai nehéz szőnyegen, ő miatta most már akár felfordulhatott volna az egész világ... A vár hatalmában, a piros zsinor többé nem rettegteti, a többi körén kivül esett.

— Légy üdvöz sátoromban vitéz gyaur — — szólt az ép belépő Losonczyhoz, kit négy spahi kisért sátorába — mondhatom dicső egy fiú vagy, — ha ilyen húsz ezer katonám volna: rablánczra fűzném fél Európát...

— Te meg eb vagy hitszegő pogány! méltatlan rá hogy szavamat halld — viszonzá amaz ingerülten mialatt a nagy vérvesztés okozta gyengeség miatt csak hogy földre nem bukott.

— Mérsékeld magad kedves fiam... hiszen te vitéz és okos gyaur vagy; te be fogod látni tettem igazságát. Gondolj csak vissza, mi történt az én kedves basámmal Ulemannal, midőn ez Lippát Martinuzi Györgynek által adá? nemde annak is szabad kimehetés volt engedve, s Balassa Menyhért mégis megölte őt és összekonczolta seregét... No ládd és én legyek jobb nálatok?.. He he, he!!! Várj szerelmes fiam — még veled is leszen számadásom.

És egy intésre a hős feje lábai elé gördült.

* * *

Ilyen volt halála a hős Losonczynak; ki hazája iránti példás ragaszkodása s igaz szeretete által egyikévé avatta fel magát a nemzet legünnepeltebb fiainak.

Lehult fejét bebalzsamoztatván, — győzelmének jelcül Konstantinápolyba küldte a nagyvezér.

... Temesvár elestét s Losonczy kora halálát méltán kesereghete a zaklatott haza, mert ezen győzelme által ösztönöztetve, — csak nem gát nélkül rombolt, pusztitott Ahmet jó Magyarországon.

Haan Rezső.

Sólymosvár romjai.

(Képpel.)

A régi várak mindenesetre igen érdekes díszei hazánknak még omladékaikban is; érdekesek, mert — kevés kivétellel — fölötte regényes fekvésüek, s érdekesek főleg, mint leviharzott multunk emlékei. Minden régi várrom, hirdetője ősapáink tetteinek, és onnan a magas hegytetőről puszta ablakaival mintegy őrszemekkel tekint le ránk, mintha mondaná: jussanak eszedbe, a kik régen eltemetve vannak, s a mik immár romban állnak; amazok e honért haltak meg, emezek is ezen honért dőltek romba, — és általok a hon most is áll. — Továbbá e várak századokkal daczoló kőfalai mintegy példákul szolgálhatnak nekünk, hogy a viharokkal, csapásokkal mi is oly büszkén daczoljunk.

Képünk egy ily még omladványaiban is — hajdani uraiként — büszke várromot ábrázol, melyet különösen festőileg gyönyörű fekvése legszebb romjaink közé emel. Sólymosvára Aradvármegyében a Maros folyam jobbpartján fekszik, magas bérez tetején, melynek aljába az erdélyi országút van bevágva.

Magának a várnak falai, bár omladozottan, még nagy részben állanak, s körülöttük a pásztor a mesés hajdanról elmélkedve legelteti nyáját. Lennt a völgyben kanyarog a Maros ezüst kigyója; sebes bullámain, — melyek Sólymos alatt különösen ro-

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

hamosak, — könnyü tutajok lebegnek, s a babonás oláh, ki a tutajt vezeti, félve tekint fel a fölötte meredező romlatag vár puszta falaira.

Kissé nyugotra a vártól a jobbparton a hires bucsujáróhely Radna terül, hegyi zárdájával, s ezzel átalellenben a képünkön is látható élénk város Lippa, a mely hajdan szintén meglehetős erősséggel birt. Radnával hid kapcsolja össze. Lippa már a bánsági parton fekszik.

De Sólymosvárának közvetlen alatta is van egy jókora helység, s ez Sólymos falu; csinos kőtemploma ott tünik fel képünk jobb oldalán. Lakosai e falunak többnyire oláhok, határa 15,000 holdra fölmegy, s többnyire hegyes, erdős. Mind e nagy határ, sőt az egész urodalom a régi sólymosi várhoz tartozott, és most e vár elhagyott, mig lábainál falu keletkezék.

„Völgyben ül a gyáva kor, s határa
Szük köréből őse saslakára
Szédeleg ha néha felpillant."

Sólymosvára már természeti fekvésénél fogva is igen erős fészek lehetett, mert a bércz, melyre épült, — s melynek lábát a Maros mossa, — igen meredek, elannyira, hogy keleti és déli oldalát mászhatlan kősziklák képezik; a hegyek felől pedig, a mellett, hogy a hegyvonaltól el van különitve, kettős bástyasor és mély árok védelmezték. Magas tornyai is voltak, bár az idők s pusztitó kezek már sokat legyalultak belőlök.

Sólymost, minthogy az erdélyi országut és a Maros felett uralkodik, mindenha becsben tartották, s a Marosvölgy kulcsának tekinték. Régenten fontos positió vala, s kivált miután Lippa török kézre jutott: Erdélynek ezen oldalról Sólymosvár lőn végbástyája.

1597-ben Sólymosvárát Jósika István birta, majd a nagynevü Bocskay István tulajdonává lőn, s 1604-ben, midőn Bocskay ellen a bécsi udvar gyanúra kele, s birtokainak elvételére hadat küldött: már Sólymos ellen is megindul vala — Bocskay többi várai közt — az ostromló sereg. De a hős férfiú mint tudjuk, kardot ránott a kard ellen, s nemcsak hogy Nagy-Kereki várát fölmenté az ostrom alól, hanem Petz generál, Álmosd és Diósd között Biharban mind népestől halomba vágatá.

Igy menekült meg Sólymosvára is az ostromtól, a győzelmes Bocskayt pedig Erdély fejedelmévé választották.

Bocskay halála után Sólymos államtulajdonná leve, s Bocskay trónutóda Rákóczi Zsigmond fejedelem 4000 frtért elzálogositá Lugossy János lippai várkapitánynak. — Ezután mint végvár szolgált, s még II. Rákóczi Ferencz idejében is tanyázott benne kis számu kurucz őrség.

Miután a mult század első negyedében Savoyai Jenő a törököt a Bánságból is kiüzte: Sólymos stratégiai fontossága megszünt. Ezért a vár pusztán hagyatott, s ma már romban áll.

Jelenleg is a kincstár birja.

Chaeroneai Plutarchus műve a takarékosságról. *)

A mint e czimet megpillantám, mindjárt tudtam, hogy az nekem szól, s hogy anyám, a jó lélek, ily gyöngéd módon akart utra vitt erszényem korlátaira figyelmeztetni. Ezt már csakugyan átolvasom, annyival is inkább, hogy a halhatatlan ódon életirónak ezen kis munkája eddig még egyátalán nem lőn magyarra forditva. Ugyanazért tán nem is fog ártani, ha kivált a mai időben azt többen is meghallják. Ne ijedjen meg olvasó, nem oly unalmas tudákosság ez, mint ön első pillanatra gondolja. Tán még nevetni is fog az öreg görög élczeire. Hallja csak, hogy kezdi rá Plutarchus:

„Plato azt kivánja a maga munkájában a törvényekről, hogy senki szomszédjánál vizet ne meritsen. Csak akkor engedné meg az ilyesmit, hahogy valaki már saját telkén egész az agyagig, ama zsiros, tömör rétegig, mely a nedvességet visszatartóztatja s lejebb nem ereszti, ha mondom valaki saját telkén már ezen agyag rétegig ásott anélkül, hogy vizre akadna. Ő tehát azt hiszi, hogy csak azok lehetnek fölhatalmazva a máséhoz folyamodni, kik maguk annak másképp egyátalán nem jöhetnek birtokába, s hogy a törvény csak ez esetben tehet jogos kivételt, miután ekkor a hiány szükségletének engedne. Valóban a pénzre nézve is hasonló törvényt kellene fölállitani, és csak azoknak kellene a kölcsönkérést megengedni, kik már otthon előbb minden segélyforrást megkisérlettek, s mindent mi csak hasznukra válhatnék, mintegy cseppenként összekerestek. Jelenleg azonban a hiuság, elasszonyosodás és dőzsölés a gazdag embereket is arra készteti, hogy tulajdon segélyforrásaik mellőztével, nagy kamatra kérjenek másától kölcsönt, a nélkül, hogy erre tulajdonkép szükségök lenne. Igy történik azután igen gyakran, hogy az igazán szegénynek senki sem ad kölcsönt, hogy csak az bir hitelre szert tenni, kinek különben ugy is elég birtoka van, hanem pillanatnyilag épen annyi nincs, miszerint magának szeszélyei szerint oly dolgokat is megszerezhetne, melyek egyébként egészen fölöslegesek. Az ily embernek vagyonát tehát olyba veszik, mint biztos zálogot a kölcsön majdani visszaszerzésére, holott az ily embernek épen nem lenne szabad kölcsön venni, és ugyan épen csak azért, mert ugyis van annyija, a miből tiszteségesen megélhetne."

„De minek is folyamodol mindjárt a pénzváltóhoz, a kereskedőhöz? miért nem használod föl előbb saját asztalod értékes dolgait? Vannak ezüst serlegeid, tálaid, üstjeid. Add ezeket el, csakhogy a pillanatnyi szükségen segithess. Hisz ott van Aulis ott Tenedos; elég szépek lennének azon cserépdények is, melyeket onnét amazok helyébe, asztalodra állithatnál. A cserépedények sokkal tisztábbak mint az ezüst edények; nem is érzi rajtok az ember az adóságnak azon kellemetlen, kiállhatatlan szagát, mely mind emésztő rozsda fényüzési czikkeidre napról napra jobban rátapad. A cserépedények nem fognak téged szünet nélkül a kalendákra és ujholdakra emlékeztetni, e szent napokra, melyeknek emlékét azonban az uzsorások a legszomoruabbá, a leggyülöletesebbé teszik. Mert azokat, kik a helyett, hogy eladnák, elzálogositják javadalmaikat, maga Jupiter Ctesius sem mentheti meg többé a végpusztulástól. Mert ők szégyenlik vagyonuk értékét pénzben fölvenni, de azt nem, ha attól kamatot kell fizetniök. Pericles akként készitette el Minerva szobrát, hogy a negyven talentomnyi szin aranyat, melyet rá fordittatott, minden perczben levenni, „a háboru szükségeire, ha kell, fölhasználni, és a béke napjaiban megint teljes értékben visszahelyezni" — lehessen. Valóban jó lesz, ha vigyázunk, és nem engedjük, hogy a szükség perczeiben uzsorás üljön nyakunkra, vigye a mieinket szolgaságra; sőt inkább azon igyekezzünk, hogy asztalunktól, ágyunktól, fogatunktól minden fölösleges költséget megkimélhessünk, és szabadságunkat föntarthassuk. Hiszen megmarad igy is számunkra a reménység, hogy azonnal megszerezhetjük megint magunknak mind e dolgokat, mihelyt állapotaink megjavulnak. Róma hölgyei áldozati zsengéül pythiai Apollónak ékszereiket ajánlották föl, a miből azután serleget készitettek és Delphibe küldötték. A carthagói nők hajukat vágták le, hogy hazájok védelmére belőlök a hadigépekhez szükséges köteleket minél előbb kiállitani lehessen. És mi szégyenljük az önelégültséget, zálogok, kötelezvények által rabbá teszszük magunkat, a helyett, hogy ha kell, magunkat összehuznók, minden haszonnélküli fölösleges holmin tuladnánk, és magunknak, gyermekeinknek, nejeinknek ez által a családi szentély szabadságát föntartani igyekeznénk? Az ephesusi Diana biztos ótalmat nyujt mindazon adósoknak, kik hitelezők elől templomába menekülnek. Hát a takarékosság szentélye nem épen oly megközelithetlen menhely-e, mely minden józan ember előtt egyiránt nyitva áll, ki benne háboritlan, tisztességes békét keres? Igen, valamint a perzsa háboru alkalmával azt felelte a Pythia az atheneieknek, hogy fa-bástya az, mit az Isten nekik védelmökre engedményez — mire azután ők szülőföldüket, városukat, házaikat és egyéb javaikat odahagyva a szabadság védelmére, hajókra menekültek, —: épen úgy ad nekünk az Istenség egy-egy faasztalt, egy-egy cserép-edényt, egy-egy durva köntöst, ha nem akarjuk elveszteni a szabadságot. Mi szükséged is van azokra a czifra lovakra, azokra az ezüstös kocsikra, melyeket, bármily sebesen szaladjanak is, a kamatok még is oly hamar utolérnek? Ülj föl a legelső szamárra, vagy hámos lóra, ily paripán legelőbb megszabadulhatsz az uzsora zsarnokaitól. Pedig a perzsák királya csak földet és vizet kért, holott az uzsorás szabadságodat rabolja el, s fejedre szégyent hoz. Mert ilyen ő: ha nem tudsz fizetni, akkor zaklat, ha van pénzed akkor meg nem veszi el; ha elakarod adni jószágodat, egy csekélységet igér érte; ha pedig nem akarod, akkor ugy kényszerit reá; ha biró vagy, gorombáskodik veled; ha eskü vagy leteendő, rád akar parancsolni, mint szavakkal tedd le; ha hozzá mégyssz, bezárja magát; ha te maradsz honn, folyvást ajtód elődd leskelődik, s kopogtat. Ugyan mit is használt avval Solon az atheneiknek, hogy őket a személyes szolgaságtól fölszabaditotta? Hisz ők azért még is csak rabok maradtak, az uzsorások, s tőke pénzesek rabjai, és a mi a legroszabb, sokszor nem is annyira ezeknek maguknak, mint inkább utóbbiak, bárdolatlan, gőgös barbár rabszolgáinak rabjai; oly emberek rabjai, kik nagyon hasonlitanak azon tüzes bakószellemekhez, kik Plato szerint az alvilágban a gonoszokat kinozzák. Ezek azok, kik a szegény eladósodott emberre nézve a vásárt valóságos pokollá teszik, kik mint a keselyük az ember belén is rágódnak, s kik mint a Tantalust kinzó szellemek tulajdon buzájokat is elveszik szájok elől. Darius Datist és Artaphernest küldte béklyókkal, kötelekkel ki Athen ellen. Épen igy hordoznak magukkal megannyi béklyót Görögország ellen az uzsorások kötelezvényeikben és váltóikban. Épen igy járnak ők is városról városra, nem ugyan hogy Triptolemusként hasznos gabnának hintsék el magvait, hanem hogy mindenütt az adósságnak terjeszszék el vészhozó, kiirthatlan gyökereit, — gyökereket, melyek oly hamar fölsarjaznak, és annyira fölhatalmasodnak, hogy egész városokat megaláznak, elfojtanak. A nyulakról szokták azt mondani, hogy ugyanazon időben szülnek, szoptatnak, s fogantanak. Lehet, de az is igaz, hogy e semmire kellő barbárok tőkepénzei még előbb szülnek; mielőtt fogantottak volna. Ugyanis, mihelyt odaadják a pénzt, mindjárt vissza is kérnek belőle, a lefizetett összegnek egy részét kitörlik és mintegy azért is kamatot vesznek, hogy kamatra kölcsönöznek. A messeniek példabeszédje azt tartja":

„... és két keselyü ült neki jobbján és balján, és ugy csipkedte magát a bőr alatt." — — —

„Pylus fekszik Pylus előtt, de azért van még egy másik Pylus is."

„Épen igy lehetne az uzsorások ajkára adni, hogy:"

„Kamatok fekszenek kamatok előtt, de azért vannak ám még másféle kamatok is."

„Az uzsorások kinevetik a természetbuvárokat, midőn utóbbiak azt állitják, hogy semmiből semmi sem lesz, mert ők már abból is, a mi még nem is létezik, képesek maguknak előre kamatot teremteni. Ők maguk átallják a vámokat kibérelni, mire pedig a törvény följogositaná; hanem ők azért a kölcsön adott pénztől a törvények daczára bérkamatot fizettetnek, azaz, helyesebben mondva, midőn kölcsön adnak, embertársaikat pénzökben megröviditik. Mert azt, ki kevesebbet kap, mint a menynyiről az adósság-levelet kiállitja, a szó valódi értelmében megcsalják. Nem hiába tartják a perzsák második bűnnek a hazugságot, az adósságcsinálást pedig elsőnek és legnagyobbuak, miután azok, kik adósságot csinálnak, nagyon sokszor jönnek azon helyzetbe, hogy hazudjanak. Ámde az uzsorások még nagyobbat hazudnak, midőn elég szemtelenül azt irják be főkönyvökbe, hogy ennek vagy amannak ennyit vagy annyit kölcsönöztek, holott az adós tulajdonkép sokkal kevesebbet kapott. Pedig az uzsorások hazugsága nem szükségben, szegénységben gyökerezik, hanem kapzsiságban és kielégithetlen fösvénységben, a mi azonban nemcsak, hogy nekik nem szerez tulajdonképen előnyt vagy hasznot, de azt, ki e miatt megcsalódik, még végromlásra is juttatja. Az uzsorások nem mivelik azon földeket, melyeket adósaiktól elvesznek, nem laknak azon házakban, melyekből őket kiüzik, sőt azon butoroknak, ruhanemüeknek sem veszik hasznát, melyeket utóbbiaktól lefoglalnak. Alig, hogy egyet tönkre tettek, már megrontják ez által a másikat is; és e kegyetlenség épen oly gyorsan harapózik el maga körül: mint a tüz: folyvást növekszik, s gyarapod-

*) Mutatvány: „Magyar iró külföldön" czimü munkából.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

tában mindig több és több szerencsétlennek idézi elő végromlását, elannyira, hogy egymásután emészti föl az embereket. És végre mi haszna van az uzsorásnak abból, ha ily veszedelmes tüzet szít is? Mi lenne egyéb, minthogy időről időre főkönyvét kezébe veheti, és megláthatja, hány embert juttatott már tönkre, s hogy mennyire halmozódtak már föl kincstartó szekrényeiben azon pénzösszegek, melyeknek oly sok kézen kelle átmenniök? Különben sajnálnám, ha valaki azon gondolatra jönne, hogy én személyes hosszuságból indultam ki, midőn az uzsorásokat megtámadtam."

„Egyetlen egy ökrömet, egyetlen egy lovamat sem vitték el ők még nekem."

„Az én czélom csak az volt, hogy kimutassam mennyi szégyen, s mennyi aljasság éri azokat, kik éltöket egész könnyelműleg csak amugy egy napról a másikra tengetik, s hogy kamatokra kölcsön venni mindenkor nagy jele a balgaságnak és pulyaságnak. Van vagyonod? Ha van, ugy hát ne végy kölcsön, mert nincs szükséged rá. Nincs vagyonod? Ha nincs, ugy meg azért ne végy kölcsön, mert ugy sem leszesz képes a kölcsön vett pénzt visszafizetni. Tekintsük már most e két esetet közelebbről. Cato igy szólott egyszer egy ősz emberhez, ki magát roszul viselte: Barátom! nem elég nagy bajod neked már maga az öregség, minek tetézed azt még a bűn szégyenével is? Őrizkedjél tehát, nehogy a szegénységet, a mi magában is elég kellemetlenséggel jár, még a kölcsönvétel, adósságcsinálás miatt ujabb nyomorral terheljed. Ne foszszad meg a szegénységet az egyetlen előnytől, melylyel a gazdagság fölött bir, a gondtalanságtól. Mert hisz akkor téged érne a példabeszéd nevetséges volta:"

„Nehéz nekem a kecske, hadd vegyem hozzá vállamra az ökröt is."

„Te nem birod magát a szegénységet elviselni, és még egy uzsorást is válladra akarsz venni, egy oly terhet, melyet még a gazdagok sem birnak elviselni! Meglehet, hogy te mindezekre ezen kérdéssel fogsz felelni: de hát miből éljek, hát miből szerezzem meg magamnak mindennapi kenyeremet? Ne kérdezz ilyet, mig kezeid, lábaid, hangod ép és egészséges; mig ember vagy, ki szeretni és szeretettetni egyiránt képes; mig ép annyira birsz jót tenni másokkal, mint másoktól jót elfogadni; mig gyermekeket olvasásra tanithatsz, nevelhetsz, mig másokat mint ajtónálló, mint tengerész, mint kereskedelmi segéd szolgálhatsz. Valóban egy kereseták sem birna engem annyira elszomoritani a fölsoroltak közöl, mint ez örökké fülemben zúgó szavak: fizess, fizess! Ama Rutilius volt, ki egyszer Rómában Musoniushoz jött, és hozzá igy szólott: „Jupiter a mentő, kit te utánzasz, oh Musonius! és példányképül választasz, nem vesz ám kölcsön tőkepénzeket!" — Igen, viszonzá Musonius nevetve, de nem is ad senkinek." Rutilius, a ki uzsorát üzött, e szavakkal vélte csupán rendre térithetni az eladósodott Musoniust. Minő szemtelen neme a stoicus elbizakodottságnak! Minek Jupiterre hivatkozni, minek őt káromolni? Nem nyujtott volna elég bizonyitékot a dolgok mindennapi állása? A fecskék, a hangyák nem kérnek kölcsön, noha nekik a természet sem kezeket, sem észt, sem művészetet nem adott. Ámde az emberek nem csak snját magukat táplálják, hanem ezenkivül még lovakat, kutyákat, foglyokat, nyulakat, hollókat is, mintha csak mindezt azért tennék, mert valahogy tán nekik az észből és belátásból tulságosan jutott. És ugyan miért kellene te neked kétségbe esned saját sorsodon? Valjon kevesebb-e te benned a rábeszélő tehetség mint egy hollóban? valjon némább vagy te egy fogolynál? Kevésbbé nemes egy kutyánál, hogy nem mersz oly embertársad segélyére támaszkodni, kit te viszont szolgálnál, mulattatnál, megónál és védelmeznél? Nem látod, mennyi segéd-eszközzel kinálkozik neked a tenger, mennyivel a szárazföld?"

„Crates szavait nem ismered:

„Láttam Micylust is sulyos bajainak közepette,
Hogy mint fésülte ő nejével a gyapjut,
Csakhogy az éhséget leküzdhessék a szörnyü nyomorukban."

(Vége köv.)

A borosjenői kórház.

(Képpel.)

Egyszerű a boros-jenői kórház épülete, csarnokát habár nem diszesitik is márvány-oszlopsorok, de a belépőt egy tiszteletteljes, vallásos ihletség szállja meg, mintegy önkénytelenül eszébe juttatva, hogy nem halt még ki az emberi szivből a felebaráti szeretet, melynek ezen intézet örökbecsű bizonyitványa.

Folyó évi junius 20-án 9 éve lesz, hogy ez intézet tettleg megnyilt. Oly sok száz szenvedő nyert benne ez idő lefolyta alatt ápolást, és áldotta a nagy lelkű alapitók nemes szivét, — hogy méltó ezen Aradmegye egyetlen járási kórház intézetéről, habár röviden is, de kegyelettel megemlékeznünk.

A járás községein kivül a nemeslelkü Aczél család és Pópa György voltak főtényezők az intézet létrehozásában.

Az akkori 24,000 lelket tevő járás népe, mely előtt az anyagi szükség sem volt ismeretlen, egy év alatt 34,000 forintnyi összeg értéket fektetett e kedvelt intézetébe.

Egyes alapitói között kitűnnek Aczél Ottlik Anna ő nagysága 2,100 frt alapitványával; ezenkivül e kegyes nő adományozta az épülethez megkivántató kemény fát, terméskövet, végre az épitést is tetemes pénzbeli segélyével gyámolitá. — Aszél Péter úr, az intézet jelenlegi főigazgatója 700 frtnyi készpénz segélylyel járult az épitéshez. Báró Aczél István 525 frt, testvére b. Aczél Lajos ugyanennyivel kegyeskedtek alapitványképen az intézet jövőjét biztositani.

A községek között legnagyobb áldozatkészséget Boros-Jenő mezőváros tanusitott. Ugyanis díj nélkül adományozta az intézeti 7 hold és $^{467}/_{1100}$ négyszeg öl telket, tetemes pénzsegélyt az épitéshez, pár ezer napszámot, és alapitványul 1680 frt összeget. Egyébiránt ugy a többi községek, mint egyes lakosok méltó elismeréssel járultak a szent czélhoz.

Mai nap az intézet pénzvagyona 20,000 frt, épületei 12,500 frt, telke 1500 frt, ingóságai 1000 frt körül becsülhetők.

Igazgatását egy választmány vezeti; — 4 rendes és egy uriosztályu kórtermében betegei száma évenkint 100—160. — Van rendes fizetéssel dijazott orvostudora, ki az intézetben lakik, hol a figyelem és tisztaság kitünő.

Kilencz évi élete alatt, volt az intézetnek virágzó korszaka, volt sanyaru körülményekkeli megpróbáltatása, melyeken vezetői kitartása által szerencsésen átküzdött. *L.*

Természettudományi levelek egy barátnőmhöz.

I.

A csillagvilág elosztása s annak lakói.

Kedves Cornéliám! Midőn sokszor karomon nyugodva, a megszámlálhatlan világtestek közt a megmérhetlen távolság felé kutatva, észlelve jártak gondolataid, s a beláthatatlan magosságban fejünk felett égő csillagoceán kiragadta lelkünket az élet nyomasztó bilincseiből; midőn szivedre tűzted a tavasz legelső virágát, s picziny lábaid nyomán megrázva kis fejét, felemelkedett az életvágyó fű; midőn beszéltem neked sejtelmekről, miket milliárd évek eltünt csodás világairól buvárolt ki a tudomány: e csodás, önmagából kiindulva önmagába visszatérő életműködés minden legcsekélyebbnek látszóan is legfelségesebb mozzanata ugy érdekelte tudás szomjas lelkedet, hogy közelebb tapadva szivemhez, igy szólottál: „beszélj, beszélj!"

Engedek óhajtásodnak, s leveleimet azon tudománynyal kezdem meg, mely az emberiséggel egy idős, — a csillagászattal, melynek legelső buvára volt a vadon fia és a sivatagok nomád pásztora; feltárom előtted a szabad éji eget, milliárd fénypontjaival, melyek között száz meg száz év előtt is az örökre elrejtett jövőnek titkos fátyolát fellebbenteni, az emberek és nemzetek sorsát kiolvasni vágyva járt a csillagász szeme.

Reszketve áll meg lelkem, s imára kulcsolom kezemet, midőn e roppant világűrt akarom veled képzeltetni. Az az égen végighuzódó fényes szalag, melyet „tejut"-nak nevezünk, nem egyéb, mint milliárd csillagok, melyek a távolság miatt futnak össze szemeink előtt; e világűrt, melyben a legvégső pont, hová eddig Bessel s mások távcsöve elhatott, oly messze van, hogy onnan egy sugár, mely minden másodperczben 42,000 mértföldet halad el, 30 év alatt jön szemeinkbe; van okunk feltenni, hogy a mi „tejut"-unkban lakó lények más „tejut"-nak tündökölnek, s „üstökös"-eik több ezer évek mulva jutnak szemeik elé, mint nálunk az 1769-ki „üstökös," mely mintegy 8 ezer év mulva fog nekünk ujból előtünni. Mint téres szobádban alattad, feletted, körülted a milliárd szállongó porszemek: jár a mérhetetlen „ür"-ben számithatlan irányban, de határozott pályáján a számithatlan eddigi számitás szerint mintegy 600 millió, s hihetőleg élőlényektől lakott csillagoknak bolygótábora.

Mielőtt e kérdésedre felelnék: vannak-e a csillagoknak lakói, s milyenek lehetnek: előbb könnyebb áttekintés végett a csillagokat osztályozom.

Mellőzve földünket, minket legközelebb érdekel a nappal fényes csillaga a „nap," éjjel kitűnik vonzó ezüst fényével a „hold." Ha a többi csillagokat nézzük, ugy találjuk, hogy legnagyobb része helyzetét nem változtatja. Csillagászaink 3000 csillag közül, melyeket folytonosan figyelnek, csak 430-on fedeztek fel észrevehető mozgást, hihetőleg mindeniknek van mozgása, csak a távolság miatt nem lehet észrevennünk, minthogy a legközelebbi is messzebb van 4 billio mértföldnél. Ezért látszanak oly kicsinynek, ámbár a legkisebbik is 21-szer nagyobb, mint a nap. Ezen „álló csillagok"-ból némelyik távolsága oly nagy, hogy belőle egy sugár hozzánk több ezer év alatt jut el. Azon csillagok pedig, melyek helyzetöket feltünően változtatják „bolygók"-nak neveztetnek, ilyen az est hajnalcsillag a szép, élénk fényű „Venus."

Most felelek előbbi kérdésedre: vannak-e a csillagoknak lakói? Én azon szilárd meggyőződésben vagyok, hogy a melynek fenségét a teremtés nagyszerűségében bámuljuk: a mindenható Isten, — az ős alkotóerő foltot tűntetne fel szent fényén, az aránytalan felosztást, ha mig a kis földnek szinére lakosokat zsufolt, s czélt tűzött elejükbe: a roppant égi testek miliárdjaitlakostalan hagyta volna? Hogy minő különbözőségben dicsőitette meg magát: csak naprendszerünk egy futólagos áttekintése is feltünteti, s bámulatra, imádásra ragad. Például a „Nap"-hoz legközelebb levő „Merkur"-ban akkora forróság, és olyan fény van, hogy mi megvakulnánk és megégnénk benne; a legtávolabb eső „Uranus"-ban pedig levegőnk is szilárd testté fagyna; a hozzánk közelebb pályázó „Venus"-ban tisztább, finomabb lehet a lég, s finomabb alkotásuak azon lények, kik ott lakhatnak. A „Mars" légköre felette nagy és összenyomott lehet, fedeztek fel benne vizet is, és igy lakosai földünkéhez hasonlók lehetnek. Folytonosan világító felületét a csillagászok hóval boritott tájaknak mondják. E hóövek mindig kisebbedni látszanak ugyan, midőn a nap felé fordulnak, de egészen el nem sötétülnek, s ezért a csillagászok légkörét a miénknél sokkal hidegebbnek állitják. Saturnus-on, mely Uranus közelében bolyong, e hidegség még élesebben tűnik fel gönczölein, melyek örökös fehérségben fénylenek. Jupiter a legnagyobb bolygó sebes tengely körüli forgásával tűnik ki, ott egy nap csak 10 órából áll, mint a mennyi idő alatt egyszer tengelye körül megfordul; lakosai a napot 70-szer kisebbnek látják mint mi, Saturnusban 90-szer, ebben a tél 7 évig, Jupiterben minden évszak 3 évig tart. A Nap legtávolabb bolygója a Neptun, hol a mi évünkből száz tesz egy esztendőt.

A tőlünk legtávolabb eső Uranus-ról és Neptun-ról alig tudunk egyebet, minthogy a legtöbb távcsöveken is kis gyengén megvilágitott körnek látszanak. Itt az évszakoknak nem lehet változása, szemünkhöz mértten ott sötétnek kell lenni, s olyan hidegnek, milyen földünkön minden életet kioltana.

Ha ezekre gondolsz, ezer varázsával mennyi életkülönbség tűnhetik fel: önkénytelenül imára kulcsolod kis kezeidet, s szép ajkaid áhitattal suttogják: „imádkozzunk, nagy az, kinek kezében a mindenség sorsa!.."

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

II.

A föld alakja, pályája és a világosság.

Kedves Corneliám! Ugy vélem legörömestebb veszed, ha az égi testek vizsgálását, mely minket leginkább érdekel, „Föld"ünkön, s földünkkel kezdjük meg. Nem gondolom, hogy földünk gömbalakján kétkednél. Elvitázhatlan tény gyanánt beszélnek erről a föld körül tett utazások, melyekben a merész vállalkozók mindig keletnek tartva, oda értek vissza honnan elindultak, s a látköröd mely félgömbjével oly enyhén beborit, hogy központja mindig te vagy, és a föld arnyéka mely holdfogyatkozáskor a holdat mint nagy kerek tányér boritja el. Hogy bármilyen magosbol is, a felület sikságnak látszik: oka a föld magassága, mert 10 ezer láb magas helyről is a földnek csak négy ezred részét lehet bepillantani; ez pedig az egészhez mérve sikság gyanánt tünik fel.

A földforgására nézve ma már kétségtelen, hogy a föld jár körben, a nap körül. Ez állitásért a nagy Galilei olasz csillagász a 16 ik zsázad vége felé börtönnel lakolt, s állitása visszavevésére kényszerittetett; de ha a kinzások megszüntek, ujból meggyőződéssel kiáltott fel: „mégis csak a föld forog!" A föld forgásának alapoka az égi testek közt létező kölcsönös vonzás. A föld szinén lakó embernek, ki a föld ezen mozgásában részt vesz, ugy tetszik, mintha ő állana, és a csillagok milliárdjai forognának körülötte. Minő balga önhittség! Egy kis sötét égi testért a nagy mindenség!

Mikor földünk tengelye körül fordul, minden 24 órában egyet: jut egy másodperczre egy tizenhatod mértföld; ha pedig a nap járna a föld körül, (a nap a földtől 21 millió mértföldre van,) akkor minden másodperczben 1818 mértföldet, a trilliom mértföldre levő égi testek pedig tizenegy billio mértföldet haladnának, a föld mint közép pont körül. Miértlenne a természetben ez iszonyu, ez elképzelhetetlen sebesség? Azért e, hogy a föld tespedő nyugalmában ne háborittassék!?

A föld aránylagos kicsinységénél fogva nem is volna képes összetartani a nagy csillagrendszert.

Földünk jár tehát a nap körül; utja hosszukás kör, és tesz 127 millio mértföldet, s ámbár minden perczben 240 mfldet tesz, e roppant tért mégis csak 365 nap 48 első és 47 másodpercz alatt futhatja meg. Azonban nem mindig végez el egyenlő idő alatt egyenlő tért. Legsebesebben halad a téli napfordulatkor, leglassabban a nyári napfordulatkor. Ezt onnan is észrevehetted, hogy a tavasz és nyár 7 és három-negyed nappal hosszabb a tél és ősznél.

A nap és éj lesz abból, hogy a föld tengelye körül mindennap megfordul; de a földtengely maga sem egészen mozdulatlan. Van egy pálya köre a nap pályagönczöle körül, melyen minden 72 évben egy fokot halad, s igy egy kört 26 ezer év alatt ér le. Ez okozza a légmérsék sajátos változásait, mely minden félszázad alatt észrevehető.

A föld, mint sötét test, világát a naptól veszi. Tévednél, ha a „Nap"-ot nagy tűz vegy fénytengernek gondolnád, mely világosságát elönti egész távolában. A Nap maga is sötét test, s különböznek a nézetek a felől, hogy mint ered belőle az éltető meleg, s a világitó fény. Sokan a nap körül finom levegő nemű „aethert" vettek fel, s azt állitják, miként fény és hő abból lesz, hogy ez aether földünk légkörével egyesül, még pedig annál nagyobb a meleg, minél sűrűbb a levegő, ezért van kisebb meleg, és sötétebb a hegyeken; mások azt mondják, hogy tengelye körüli sebes forgásával rezgésbe hozza az őt körülvevő sajátságos légkörnyet, mely mint fény és meleg hat érzékeinkre, hogy zsurlodás lehet a nap fenyének és melegének forrása az igaz; csakhogy megfejthetlen marad, hogy mi az oka annak, miszerint a naphoz közelebb emelkedők sötét és hideggel küzdenének, s hogy 10 mrfldön felül sötét van, s dermesztő hideg. Ezért mi is az előbbi nézet felé hajlunk mindaddig, mig a napsugár teljes vegytani felbontása nem sikerül. A tudás minden akadályain feltartóztathatlanul halad az emberi elme, s hol sikerül, merészen pillant a teremtés titkaiba. Tévedne, ki azt hinné, hogy a hitet majd a tudás fogja elfojtani. Oh nem, mentől mélyebben buváróljuk azon erőket, melyek ezerszerüen szétágazva alakitják s tartják fenn e mindenséget, annál nagyobb áhitattal borulunk le a mindenséget átható világszellem előtt: „kiben élünk, vagyunk és mozgunk mindnyájan."

Zombory Gedő.

A japani táborból.

(Képpel.)

Japan, ezen mintegy negyedfél ezer kisebb-nagyobb szigetből álló ázsiai nagy birodalom története régi időktől fogva egészen a jelen korig legszorosabb kapcsolatban áll China történetével.

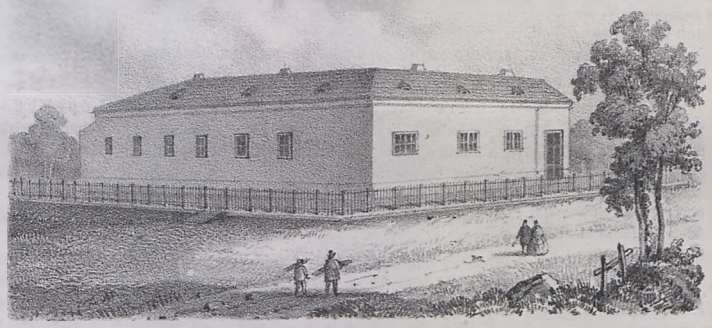

A boros-jenői kórház.

(L. szöv. a 66-dik oldalon.)

Őslakosairól csak annyit tudnak bizonyosan, hogy azok az ainosok voltak; de, hogy már Japan történetének első szakaszaiban számos chinai gyarmatok emlittetnek, melyek a chinai culturát és czivilizatziót is meghonositották ottan annyira, hogy az mai napig is az uralkodó maradt az egész japani birodalomban, noha a japaniak sok tekintetben jóval felülmulták chinai tanitóikat. Egyben azonban lépést tartottak velök: az elszigeteltségre való törekvésben.

A mi Japannak az ókorbani összeköttetését illeti a nyugoti népekkel még annyi sincs kideritve, hogy a rómaiak és görögök ismerték-e?

Az arabok szerezték meg az első biztos tudomást e roppant szigettengerről, és Europába csak a 13-dik század vége felé a halhatatlan Marko Polo által jutottak el biztos adatok Japanról. Ez Chinában gyüjté adatait és helyesen Zipangu azaz Schipankur vagy keleti-birodalomnak nevezte el. A XVI-dik század közepe táján három portugáli kereskedő hajó szélvész alkalmával a japani partokra hajtatott, és ezek alapiták az első kereskedelmi összeköttetést e dús ázsiai birodalommal.

E gyarmatosokat csakhamar követé az első keresztény hittéritő, Xaver Ferencz jezsuita, és rövid időn a jezsuiták minden irányban járták be az eddig teljesen ismeretlen földterületeket.

A portugallok és hittéritőik működése Japanban olyan volt, hogy már a XVII-ik században elkergették és a kereszténykeket üldözték a japaniak.

Az angolok is megkisérlették a XVII-ik században kereskedelmi telepeket alapitani, de ép oly sikertelenül mint az oroszok a mult század végeig.

A nankingi béke, melynek következése volt, hogy a mennyei birodalom egy része megnyilt; az aranybányák Kaliforniában és a gyakori tengeri utak Amérika nyugati partjairól Ázsia keleti területére Japan állását is merőben megváltoztatták és e szigetbirodalom elzárása Európa elől lehetlenné vált.

E téren azonban az amérikaiak tultettek az angolokon; a mit csakugyan Anglia maig sem tud elfeledni.

Ezelőtt mintegy 10 évvel az északi egyesült államok kormánya Pierce altengernagy parancsnoksága alatt egy 10 nagyobb hajó, 200 ágyu és mintegy 4000 emberből álló hadat küldöttek Jeddoba, nem ellenséges indulattal, hanem hogy a más államok részére kereskedelmi szövetséget eszközeljenek, és a parancsnok eszélyes eljárása csakugyan lényeges előnyöket nyert kormánya részére.

De másrészről az oroszok és angolok féltékenysége is nyomban hajókat küldé oda.

A t. közönség ismeri azon ujabb villongásokat, melyek Japan földjén azóta történtek.

Az angolok főállomása most Yokkóhámában van és képünk egy japani markotányosnét ábrázol, japani katonatisztnek frissitőt ajánlva. — A tiszt kezében van a vezéripálcza, melyet mi legyezőnek néznénk; ezzel és nem szóval foly ott a vezénylet. Képünkön a harmadik alak: egy japani közkatona.

Legujabb hirek szerént Yokkohániához alig félórányira két angol tisztet Baldwin őrnagyot, Bird hadnagyot orozva meggyilkoltak.

Képzelhetni, minő jó alkalom ez Angliának ujabb és kedvező békepontok létesitésére. *D—s.*

Attila Vigilt fia által kényszeriti vallomásra.

(Mümellékletül adott nagy képünk magyarázata.)

Nem akarjuk részletesen leirni azon viszonyt, melyben Attila állott, mint hatalmas hóditó a sülyedő római keleti birodalomhoz.

A műmellékletül adott képünk magyarázatára elégségesnek tartjuk megemlitni, mikint a római keleti udvar öngyilkosság által akart véget vetni Attila életének és hóditásainak. — Czéljának kivitelével Vigilt bizta meg, kit többszörösen követül küldött Attilához.

Az akkori konstantinápolyi keleti császárnak, Theodosiusnak orgyilkossági tervét Attila már kezdetében megtudta. — Vigil akkor épen nála volt követségben. — Vigil visszasietett Konstantinápolyba, hogy onnan pénzt hozzon tervének kivitelére.

Attila engedte őt visszamenni, de melléje fényes kiséretet adott, melynek feje, Eslás, egy perczre sem tévesztette el Vigilt szemei elől.

De álljanak itt Thierry Attilájá-nak Szabó Károly által magyarra forditott sorai:

E volt — mond Thierry, — azon szövevényes dráma, melynek szálait Attila oly mély ravasszsággal és oly bámulatos türelemmel szőtte. Két egész hónapig voltak kezében azon kormány képviselői, mely élete ellen összeesküdt, azon követség, melynek nem volt czélja, mint őt övéi által meg-

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

gyilkoltatni; hivatkozhatott volna, hogy magát megboszulja vagy védje, a nemzetek jogára, melyet ellenében oly gyalázatosan megsértettek; mindezen rómaiak élete szemeinek egy jeladásától függött, s ő e jeladást nem tette meg. Idegen perben itélő biró részrehajlatlanságával különbözteté meg az ártatlant a bűnöstől, nem akarván észrevenni, hogy mindketten ugyanazon eredeti szenyfoltot viselik. Ha volt e magaviseletben valami elvitázhatatlan természetes igazlelküség, de volt nagy mértékben büszkeség is, bizonyos kevély megvetés, mely az eszközöket lenézte, hogy annál kérlelhetetlenebbül érhessen a bűn szerzőihez.

Vigil sietett Konstantinápolyban eljárni ügyeiben, melyek utjának őrvéül szolgáltak. Mindig vakon, mindig elhizakodva saját fontosságába, ezt végre másokkal is elhitette. Chrysaphius, ki őutána biztosnak hitte az összeesküvés sikerét, minden lehető esetre az összeget megkettőztette; a tolmács tehát 100 font aranynyal tért vissza, melyet egy bőrzacskóban vitt. Mindez Eslás vizsga szemei előtt történt, ki elutazásuk óta egy mozzanatot sem vesztett el szemei elől. A hún követség szolgái csak őrök voltak, kik a rómait a nélkül hogy gondolta volna foglyúl tartották. A Duna tulsó partján a vigyázat még erősebb lőn. Vigil magával hozta Konstantinápolyból 18—20 éves fiát, ki kiváncsi volt világot látni, s kit igen hihetőleg a tolmács mint segédet vett maga mellé. Midőn beléptek Attila fejedelmi várába, mindkettőjöket elfogták, s a király elé vitték, podgyászaikat hasonlóan letartóztatván, szemeik előtt átvizsgálták, s ott találták a zacskót igazán megmért 100 font aranynyal. Ennek láttára Attila meglepetést szinlett, s kérdé a tolmácsot, mit akart ezen aranynyal. Ez zavar nélkül felelt, hogy azt maga és kisérete szükségére, lovak és málhás barmok vételére szánta, melyekkel magát utjára el akarta látni, mert útkőzben sok barma elhullott, végre nagy számú római foglyok kiváltására hozta, kiknek családai őt e részben megbizták. Itt Attila türelme megszakadt. „Hazudsz gaz állat," riadt menydörgő hangon, „hazudságoddal senkit meg nem csalsz, s azzal meg nem menekülsz a bűntetéstől, melyet megérdemeltél. Nem, te nem magad szükségére, sem ló s öszvér vásásárlásra, sem római foglyok kiváltására láttad el magad ily összeggel; különben is jól tudtad, hogy határozottan megtiltottam minden kereskedést, minden pénzforgalmat országomban az idegenek részéről, még midőn itt voltál Maximussal." E szavak után az őrök által a tolmács fiát elővezetteti, s kinyilatkoztatja, hogy keresztül szuratja, ha atyja azon pillanatban meg nem mondja, mi czélra volt szánva ezen 100 font arany. Vigil, fiát meztelen kardok közt látva, eszméletét vesztette, s karjait könyörgőleg terjesztve, majd a bakók, majd Attila felé szivszaggató hangon kiáltotta: „Ne öljétek meg fiamat, fiam mit sem tud az egészről, ő ártatlan, egyedül én vagyok a bűnös." Azután pontról pontra fölfedezi az orgyilkossági cselszövényt.

Ezen momentum az, melyet képünk ábrázol.

Azután Attila Vigilt vasra veretté; fiát pedig egy követséggel vissza küldötte Konstantinápolyba.

Midőn a hún követség Theodosius trónja előtt megállott, a követség feje ezeket szólá a császárhoz „Attila, Mundzukh fia és Theodosius, mindketten nemes apák fiai; Attila atyjához méltó maradt, de Theodosius lealacsonyult, mert adót fizetvén Attilának elismerte, hogy annak szolgája. Ime most ezen rosz és elvetemült szolga urának tőrt vet, tehát jogtalanságot cselekszik s Attila nem szünik meg gazságát fenhangon hirdetni." . . .

Theodosius és udvara mindent megtettek, mit Attila kivánt; roppant pénzt küldöttek s ugy bántak vele, mint a persa birodalom fejével, a nagy királylyal szoktak.

Attila elbocsátotta Vigilt, kit boszujára igen alacsony vétkesnek tekintett. —*r*—

TÁRCZA.

Egyletek és közintézetek.

(Magyar tudományos akadémia.) Február 13-án nyelv- és széptudományi osztályülés. Elnökül: Kubinyi Ágoston. Tagok kis, hallgatóság rendes számmal.

Az ülésre Mátyás Flórián lev. tag értekezése volt bejelentve a magyar nyelv sajátságairól, de miután értekező személyesen nem jöhetett el, s értekezése is, alkalmasint a megszakadt póstai közlekedés folytán, kimaradt, ezuttal csak Fogarasi János r. tag olvasott fel egy uj közleményt Kriza székely népköltészeti gyüjteményéről, melyben sok a nagy szótárra is felette becses anyag foglaltatik. Értekező röviden megérintve a magyar nyelv ellen állitólagos szegénysége miatt emelt vádat, a szótár szerkesztőinek eljárását igazolja, s egyik pótlékát közli, a székely szavak lajstromát A-tól G betűig, melyből néhány részleteket felolvas. Az ülés, mely rendkivül későn kezdődött, fél hétkor már eloszlott. —*y*—*t*.

(Pályázati jelentés.) I. A magyar tud. Akadémia által a Gorove-alapitványból mult 1864-dik évben kitűzött bölcsészeti pályakérdésre, melynek beküldési határideje f. évi. jan. 31-én telt el, e határidőig egy, a határidő után pedig még két pályamunka érkezett, melyek érkezési sorban igy következnek: 1. Saját czim nélkül. Jelige: „Nem a szavak tömörségében, hanem az észlelet rövidségében található a valódiság." 2. szintén czim nélkül. Jelige: „To be or not to be." Hamlet. 3. A materialismus. Jelige: „Nincsen erő anyag nélkül." A két utóbbira nézve kiderülvén, hogy még a határidő lejárta előtt adattak postára, a febr. 6-án tartott összes ülés ezeket is pályázatra bocsátá; s mindhárom pályamű jeligés levélkéi, az Akadémia és elnök gr. Dessewffy ő méltósága pecsétével külön boritékba zárva, a levéltárba helyeztettek; maguk a pályamunkák a philosophiai osztályhoz tétettek át, birálók kinevezése végett. Egy negyedik, pályaműnek nevezett iratot, mely idejében ugyan, de jelige, jeligés levél s általában a pályázási szabályok megtartása nélkül küldetett be, az Akadémia egyszerűen mellőzendőnek itélt.

II. A Vitéz alapitványból az Akadémia természettudományi osztálya által kitűzött jutalom-kérdésre, szintén f. évi január 31-kig, mint határidőig, csupán egy pályamunka érkezett. „A magyarhoni Antimonit egyedrajza." Jeligéje: Minden ásvány szeszéköttetésben áll földünknek általános történetével. „Dolomieu. A febr. 6-ki összes ülésben bemutatott pályamű és jeligés levele rendben találtatván: az utóbbi az Akadémia és elnök gróf Dessewffy ő méltósága pecsétjével lezárva, a levéltárba helyeztetett; a pályamunka pedig a természettudományi osztályhoz tétetett által, birálok kinevezése végett.

III. A magyar Hölgyek alapitványából a történettudományi osztály által most már harmadszor kitűzött feladatra: Görögország Története Nagy Sándorig; — nem különben ugyanazon alapitványból dijazandott, s szintén harmadszor hirdetett Ujabb nevezetes utazók Töténeténére, melyek beküldési határideje hasonlóan jan. 31-e lett volna: egy pályadolgozat sem érkezett.

Kelt Pesten, febr. 7-én 1865. Arany János, titoknok.

Irodalmi és művészeti mozgalmak.

(Előfizetési felhivás Beniczky Emil hátrahagyott művére) „Tündérfi Kálmán úr kalandjai" czime azon egy kötetes regénynek, melyet a korán elhúnyt iró hirtelen bekövetkezett halála előtt fejezett be, és melyet most az elhunyt atyja Beniczky Attila úr ad ki előfizetés utján. Illetékes irók véleménye szerint, e mű jó iránya mellett érdekes mesével, változatos epizódokkal, eredeti festésekkel és élénk styllel bir, és mindenesetre oly munka, mely leginkább igazolja e fiatal léleknek az irodalmi pályára való hivatottságát.

E mű nyolcz — kilencz nyomatott iven Bartalits nyomdájában kerül sajtó alá s márczius hó végén okvetlenül megjelenik s szétküldetik. Disziteni fogja az irónak diszes könyomatu arczképe is, melyet Marasztoni József ismert művészünk készit. Továbbá e mű mellé rövid életrajzi vázlat irására a korán elhúnyt iró egyik legjobb barátja Vadnai Károly vállalkozott.

„Azt hiszem, — mondja, a mélyen megszomoritott atya — nem hiába fordulok elhunyt fiam ismerősei, barátai s rokonaihoz, midőn őket pártolásra hivom fel az ő utolsó munkája iránt. A részvét, melyet ezuttal tanusitani sziveskednek, némileg az elvesztése fölötti mély fájdelmunkat is enyhitendi, azt fejezvén ki általa, hogy ő bár kevés ideig, de nem hiába élt, s nem csak a mi sajgó emlékezetünkben marad meg, hanem mindazokéban, kik szép szellemét ismerék.

E szellem utolsó nyilatkozványát — e regényt — ajánlom most az olvasó-közönség szives részvétébe.

Reméljük, hogy az nem fog elmaradni! Az előfizetési ár 1 ft.; mely összeg Beniczky Attila úrhoz Uj-Pestre küldendő.

(Hollán Ernő nagyérdekű, uj röpirata.) Feszült figyelemmel és érdekeltséggel hallgattuk végig Hollán Ernő, a lángeszű szakférfiúnak hazánk forgalmi szükségleteire vonatkozó és különösen az olcsó vasutak épitése ügyében tartott értekezéseit a gazdasági egylet ülésein. Most e nagybecsű tanulmányok egy külön kötetben jelentek meg Lauffer testvéreknél e czim alatt: „Magyarország forgalmi szükségletei és a vasutügynek ujabb kifejlődése. A scót „railways oeconomics" üzletében nyert eredmények, és a franczia kormány részéről kiküldött bizottság mérnöki jelentésének alapján irta Hollán Ernő, m. a. r. t. Ára 1 ft.

Minden csak némileg művelt ember ismeri és érzi a közlekedés emelésének és tökéletesitésének nagy fontosságát a hazai ipar és kereskedésre nézve. Ime, e kötetben a szakavatott férfiú meggyőző és tetszetős előadásban, minőt tőle már előbbi munkáiban megszoktunk, tárgyalja nemzetgazdászati kérdéseink czen egyik legfontosbikát. És főleg azoknak, kiket az olcsó közlekedési mód legközelebbről érint; a termesztők, és vevőknek ajánljuk figyelmökbe.

(Szalay László államférfiak és szónokok könyve) II-ik kötetének harmadik füzete megjelent Osterlamm Károlynál.

(Magyarország és Erdély eredeti képekben,) rajzolta Rohbock Lajos, történelmi és helyirati szöveggel irta Hunfalvy János. Három kötet, összesen 210 aczélmetszettel és 854 lap, azaz több mint 53 ív szöveggel. Megjelent Darmstadtban Lange Gusztáv Györgynél 1856—1864-ig. Ára füzve 37, diszesen kötve 44 frt. Kapható Lauffer testvéreknél, kiknek bizományában jelent meg, s általok minden hiteles könyvárusnál. Ezen diszmunka megjelenéséről örömmel tudósitjuk t. olvasóinkat, mert az első munka, mely hazánkat a belés külföldet teljesen és alapósan ismerteti meg. Benne csakugyan a két magyar haza legfestőibb tájait, legnevezetesebb városait, legérdekesebb régi és uj épitményeit és leglátogatottabb fürdőit találjuk szebbnél szebb aczélmetszetekben leábrázolva, s a ki az aczélmetszetek azon nagy gyüjteményét gyönyörködve szemlélgeti, kénytelen bevallani, kogy Rohbock, ki mint halljuk, nürnbergi ember, s ki hazánkat négy izben látogatta meg, valóban derék művész, s jól tudja, hogy micsoda álláspontról vegye fel a lerajzolandó tárgyakat. Az aczélmetszetekhez azután Hunfalvy János kimeritő szövege járul. Az I-ső kötetben Budapest, környéke, az alföld, meg a magyar nép van leirva. A II-dik kötet Esztergom leirásával kezdődik; azután elsőben a Duna melletti helységeket és városokat irja le Dévényig; erre következnek a regényes Vág, Garam és Ipoly völgyei, a bányavárosok, Szepes s a Tátra hegység, Eperjes, Kassa, Miskolcz, a Tisza mellékén levő helységek Mármaros-Szigettől kezdve le Temesvárig, továbbá a dunántúli kerület legérdekesebb vidékei és városai; végre az Al-Duna vidékei iratnak le Mehádiáig. A III-ik kötet Erdélyt tárgyalja. Ez a munka tartalmának száraz elősorolása. A szöveg nem alkalmazkodik szorosan az aczélmetszetekhez, hanem magában való teljes leirást és ismertetést nyujt. Megismertet bennünket a magyar nemzet történelme legérdekesebb mozzanataival, a városok, várak és egyéb helyiségek viszontagságaival, a magyar nép s a két magyar hazában lakó többi népfajok jellemével, szokásaival, nézeteivel és törekvéseivel. Egy szóval a szöveg érdekes, változatos és mulattatva oktató elbeszélések és leirások füzére. A ki a száraz tankönyvektől iszonyodik, az e munkából kellemes olvasmány által ismerkedhetik meg hazájával. S hogy a szerző feladatát csakugyan sikerrel oldotta meg, arról a külföldi sajtó is tanuskodik. Német lapok nagy dicsérettel

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

ismertették a munkát; ez t. i. német kiadásban is megjelent. Meg vagyunk győződve, hogy a magyar közönség is hő pártolásban fogja részesiteni, mert az minden salonban, s minden családi könyvtárban valóságos ékességül szolgálhat.

(Dömötör János.) A Koszorúban és más szépirodalmi lapokban megjelent egy-két czikk alatt olvastuk e nevet. Most ujabban nagy figyelmet gerjesztett azon örvendetes tény által, hogy Dömötör a „ballada elméletéről" irt III. számú és a Kisfaludy-társaság közgyülésén dicséretesnek nyilvánitott pályamunka szerzője. E szép tehetségű ifjúnak, ki is ref. hittan-hallgató a pesti prot. fötanodában, emlitett értekezéséről a birálók többségének véleménye az, hogy ezen pályairat is önálló vizsgálat eredménye, sok ismeretre és olvasottságra mutat, előadása is világos. Dömötörnek eddig szerzett ismeretei és komoly törekvése után itélve, irodalmunk benne egy szakavatott aestheticust fog nyerni.

Budapesti hirek.

(Deák Ferenczet) az aradi lövész-egylet tiszteletbeli tagjává választotta.

(Székács József superintendens) f. hó 9-én ünneplé ezüst menyegzőjét, boldog házassága 25-ik évnapját. A megható családi ünnepélyt meghitt barátjai körében töltötte. Ez alkalommal az evangelikus hitvalláshoz tartozó pesti nők, mintegy kétszázan Székácsnét, mint a hű feleség és példás anya mintaképét egy diszes albummal lepték meg, mely fényképeiket tartalmazza. Az album czimlapján ez áll: Tiszteleti emlék fötiszt. Székács Józsefné asszony február 9-kei ezüst menyegzőjére, pesti ág. ev. nőktől. MDCCCLXV.

(Gyászhir.) A „Magyar Sajtó" egyik derék

A japani táborból. 1. Markotányosné. 2. Katonatiszt. 3. Közkatona.

(L. szöv. a 67-dik oldalon.)

munkatársának, egy eddig szép munkásságot tanusitott, és jövőre még szebb reményekkel kecsegtető irótársunk halálát jelenti. Torkos István, volt ág. hitv. lelkész, s a ki ujabb időben forditásaival, s különösen Baltás Ferencz álnév alatt irt elmefuttatásaival, a közönség elismerését vivta ki magának, s most legujabban a „Fülles Bagoly" czimű élczlap szerkesztője volt, többször megujult gutaütés következtében hétfőn f. hó 13-án kimúlt.

(Előérzetünk nem csalt,) midőn mult számunkban az idei farsangról azt jövendöltük, hogy szebb napjai már letüntek. A mult szombaton a jótékony nőegylet javára rendezett tánczvigalom volt hir szerint az utolsó, a melynek fénye emeléséhez és jövedelme gyarapitásához előkelőbb köreink is járultak. Kivételt csak az irói segélyegylet javára rendezendő bál fogna képezni, ha ugyan létrejön.

(Wanner és Dolánszky) budai mű- és épitészeti asztalosok — irja a „H." — hatósági engedély folytán a budai népszinházban egy nagyobbszerű góth oltárt állitanak ki, mely a csókaköi község temploma számára készült.

(A Magyar Gazdasszonyok) egyletének febr. 3-kán tartott havi választmányi gyülésében a sorshuzást hangversenynyel összekötve, az igazgatóság

A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

szivessége folytán a nemzeti szinházban megtarthatván, kivitelére bizottmány neveztetett ki gróf Zichy Pál Ferenczné pártfogónő, Damjanich Jánosné elnök, Hollán Ernőné, Braun Lajosné alelnökök, Kralovánszky Istvánné vál. tag személyében, mely bizottmány a hangverseny müdarabjainak összeállításával, valamint az egész estélynek rendezésével megbizatott.

(Reisinger János pesti egyetemi tanár) saját kérelmére, nyugalomba helyeztetett, s hosszas hű szolgálatáért kir. tanácsosi czimmel tüntetett ki.

(A pestvárosi redoutbérlői) megkapták az engedélyt, hogy a bushagyókeddi táncz vigalom alkalmával ezüst sorsjátékot rendezzenek, melynek jövedelme egyenlő részben fog kiosztatni, a lipótvárosi templomépitési alap, a pesti leány árvaház, az evang. árvaház és a pesti izraelita jótékony egyletek között.

Vidéki hirek.

(Marmarosmegye inségi bizottmányának könyöradományai felhivása.) Midőn az 1863-ik évi aszály hazánk egyik részét sujtotta, akkor Mármarosmegye lakosai az elsők között voltak, kik könyöradományaikat hazafias résztvevő kebellel magyar testvéreik inségének enyhitésére feláldozták. Most azonban ugyanazon mármarosi népet az éhbalál veszélye fenyegeti, mert a mult évi példátlan elemi csapások több nemei által szokott élelmi czikkeitől megfosztatva, az összes megye lakosai több mint $^2/_3$-dának a szó szoros értelmében mindennapi kenyere nincs, — több mind $^2/_3$-da rettegve néz jövője elébe szép hazánk ez éjszaki bérczei között lakó különben munkás, minden jó iránt fogékony mármarosi honfiak kétharmada csüggeteg lélekkel tekint fel az égre, Istentől és jótevőktől várván nyomasztó helyzetének enyhitését. — A keresztény hit, remény legyen az éhséggel küzdő szerencsétleneké, a szeretetet pedig tanusitsátok ti, e haza gazdagabbjai, az által, hogy valamint a hazának nem rég sujtott róna lakosait felebaráti szeretettel ápolva karoltátok fel, ugy most se vonjátok meg könyöradományaitokat e havasok szegény népeitől, kik akkor példás gyorsasággal tettleges részvétet tanusitottak szenvedő testvéreik iránt, nyujtsátok filléreiteket a szenvedő emberiségnek, siessetek filléreitekkel a fenyegető vész terjedését gátolni, hogy a felebaráti szeretet és részvét által megmentett havasi testvéreitek ezrei a vész elmultával egyhangulag kiáltbassák az Ég Urának: Áld meg Isten kedves hazánk nemeskeblü adakozóit.

A könyöradományok minden nemeit kéri az alant irott megyei inségi bizottmány a nagyméltóságu magyar kir. Helytartótanácshoz, vagy közvetlen ide, Mármarosmegye székhelyére, Szigetre, a megye közönségéhez intézve, elszállitani. Sziget, jan. 20. 1865.

Mármarosmegye inségi bizottmánya.

(Beszterczebányán felállitandó gazdasági tanoda.) Az udvari korlátnokság utasitotta a helytartóságot, hogy a Beszterczebányán felállitandó gazdasági tanoda épületterét és költségvetését minél hamarább terjessze fel.

(A szeged-csongrádi takarékpénztár évi rendes közgyülése,) f. évi január 29-én Taschler József polgármester, mint országfejedelmi biztos jelenlétében, tartatott meg. Az elnöki tisztét már 14 év óta közelismerést érdemlőleg betöltő Wőber György jelentéséből ez intézet üdvös működése a mult súlyos évben is tünt ki „a mint az húsz évi fenállása óta mindig szépen gyarapodott.“ Az üzlet kimutatásból főleg azon örvendetes adatot emeljük ki, mely szerint az intézet mult évi tiszta haszná ból 2798 ft 97 krt fordit jótékony czélokra, és pedig: nemzeti magyar szinészet felsegélésére 1000 ft, pesti nemzeti szinházra 218 ft; Dugonits András, Szegeden felállitandó szobára 90 ft; és a többit is mind oly nemes czélokra, melyek nem szorulnak dicsérgetésre. Vajha minél több ily üdvös működésü takarékpenztár keletkeznék széles a hazában.

(Egy tanyai-oskola tanitójának faiskolája.) Erről a „Szegedi Hiradó“-ban a következő figyelemre méltó sorokat olvassuk: “ E lapban többször volt már emlités téve Sperlák János, a bajárhalmi tanyai-oskola tanitójának szép fa-iskolájáról, melyet ernyedetlen szorgalommal ápol. Minden évben több ezer fát és csemetét ád el, s mint hallottuk, e napokban Csanádmegye 6000 darab eperfát vásároltatott tőle. Ha e szorgalmas tanitó példáját a többi is követné, talán a meg nem élhetés elleni panaszok is szünnének; a tanyai lakosság pedig könnyebben jutván ültetni való fához, a fanövesztés is nagyobb mértékben terjesztetnék. Bár e szorgalmas tanitó már élvezi évenként fáradozásaink gyümölcsét, megérdemelné és többeknek is serkentésül szolgálna, ha őt a városi hatóság pénzbeli jutalommal is kitüntetné.

(Popini kolozsvári polgár felfedezése.) A lapok emlegették közelebbről, hogy Popini kolozsvári polgár felfedezte, hogyan kell a photogent túl-gyulékonyságától megfosztani. — Próba-mutatványai, melyeket a napokban egy szakértő bizottmány előtt bajtott végre Kolozsvártt, tökéletesen sikerültek, s bebizonyiták, hogy a Popini ur által megtisztitott photogen könnyü szerrel meg nem gyúl, s igy használata teljesen veszélytelen.

Zene.

Rózsavölgyi s társa mükereskedésében következő zeneművek jelentek meg zongorára:

1. Souvenir a Vienne. Galop de concert, par Fred. Boscovitch. Ára 80 kr.
2. Les Mamelukes. Dante orientale, par Fred. Boscovitch. Ára 80 kr.
3. L'amour. Par. Fr. Boscovitch. Ára 80 kr.
4. Kilenczet ütött az óra. 11-ik magyar ábránd, népdalok felett, szerzé Székely Imre. Ára 1 frt 15 kr.
5. La belle orientale. Morceau lyrique, par E. Székely. Ára 60 kr.
6. Nocturne et romance. Par W. A. Wallace. Ára 50 kr.
7. La Gondola. Souvenir de Venise. Par Wallace. Ára 70 kr.
8. Romance. Par Wallace. Ára 50 kr.
9. Ombres des bois. Reverie par A. Talexi. Ára 80 kr.
10. La déeste, Valse brillante. Par A. Falexi. Ára 1 frt.
11. La reveil des oiseaux. Par Monidt. Ára 80 kr.
12. Dinorah. 3 tableaux photographiques, par Sckulhof. Ára 1 frt.
13. Le reveil du lion. Caprice heroique. Par Ant. de Kontski. Ára 1 frt.
14. Nocturne. Par Ernest Charpaux. Ára 80 krajczár.
15. Fantaisie sur un theme Allemand. Par J. Leybach. Ára 90 kr.
16. Egy boldog pillanat. Hunyadi Lászlóra, átirta Kovalcsik Ámát. Ára 80 kr.
17. Kränchen-Souvenir. Polka Mazur von Josef Dubez. Ára 30 kr.

A lipcsei Gevandhaus 14-ik hangversenye müsora közt látjuk Hummel lágy H. concert-jét is (elöadta Meblig Anna). Látszik innen, hogy a németek ma is megadják Hummelnek a kellő tiszteletet, mint olyan zeneköltőnek, ki a zongorát el nem torzitotta, sőt a virtuózok közt mindig utánzásra méltó.

Bielefeldben Hiller Ferdinándnak egy Zerstörung Jerusalems czimü uj operáját adták. Maga a szerző is jelen volt.

Nem rég Rossini nagy zeneestélyt adott. Többek közt a maestro még kéziratban levő „Karácson este“ czimü müvét énekelték.

Gounod már bevégezte Legouvé „Két királyné“ czimü szövegének vezérkönyvét. A darab előadatása szerződésileg márcz. 15-ére van kitüzve. A párisiak még emlékeznek, minő batást okozott az akadémiában e drámának felolvasása. Állitólag a karok méltók Faustéihoz. Különösen eredeti benne a „borok harcza“ czimü zenei jelenet. Hirlik, hogy a censura nehézségeket fog előadhatása elé görditni; mert egy valóban megtörtént jelenetet közöl, mely ezelőtt 700 évvel történt. Aztán az ember legyen franczia.

Milanóban megint egy világra szóló énekmüvésznő került a nyilvánosság elé: Galetti asszony. Egy franczia levelező következőleg ir róla: „Sohasem hallottam ugyan Malibrant, de egy müvész sem hatott ugy rám, mint Galetti asszony. Az énekmüvészet Kistorija ő. Mint hallom a páris théatre italienben is fog énekelni.“

Nemzeti szinház.

Febr. 8. „Villemer marquis“ szinmü 4 felvonásban, irta Sand George — forditotta: Szerdahelyi Kálmán.

Úgy látszik szinészeink valódi lelkiismeretet csinálnak abból, hogy minél több franczia férczmüvet ültessenek át irodalmunkba. Ha valamelyik franczia journal notice-ai között megpillantják, hogy ez, s ez a vigjáték — vagy nem vigjáték hetven, vagy kilenczven előadást ért: szinpadunk a deficittől bizonyára előbb megmeneksik mint ama hires — legtöbbször — rongydarabtól. A szerént a mint ez, vagy az, kitünő bravourszerepet talál benne magának: hozzá fog, s gyönyörködhetünk a különbnél különbféle csodabogarakban. Innen van aztán, hogy mig egy hazai kitünőbb szinmü vagy shakespeari darab szinre kerülhet: addig ott húsz franczia szinmüvigjáték-holmi is megfordul.

Panaszkodunk, hogy szinmüirodalmunk ujabban alig mutat fel valamit; régibb iróink elhallgattak — ujabbak — nincsenek. Többször hálljuk, hogy ez, s amaz a fiatal iró egy vigjátékot adott be: — de látni nem igen lehet szerencsénk. A franczia bravour-szerepek sok helyet elfoglalnak — s nálunk mindig a vendég az úr. Ha egy szorgalmas házigazdánk nem volna — Szigligeti — megtörténnék, hogy hónapokon át se látnánk egyetlen magyar szinművet sem. Igy volt-e ez Kisfaludy Károly idejében is?

Különben most „Villemer marquis“ úrról lenne szó. Sand George e dramatizált, elcsépelt tárgyu regényféléjét Szerdahelyi Kálmán látta szükségesnek leforditani; s a forditás erősen prózai volta ellen nem is lehet teljességgel semmi kifogásunk sem. A ki úgy van meggyőződve, hogy a hires franczia regényiróné épen nyelvezete, irálya, szépsége által válik ki leginkább: itt e forditásban azt a lehetőleg megczáfolva találná; de hogy is igyekeznék valaki jól forditani, mikor arra senkinek semmi gondja. Van a mint van; igy is jó — megdicsérik. Ha a forditó igy vélekedik: okoskodása minden tekintetben helyes.

Szerdahelyi, Feleki, Felekiné ismét egy-egy bravourszerephez jutottak — s meg kell vallanunk mind három kitünően is játszott, különösen Feleki, — kinek játéka napról-napra müvészibb, igazabb költöibb. Tagadhatlan benne is van valami stereotyp-szerü, de actioinak, plastikájának nemessége, szép erőteljes hangjának változatossága — ezt legtöbbször feledtetik. Valóban e müvész élő nagyobb szinészeink között sok előny tekintetében jóformán vetélytárs nélkül áll.

A szenvedélyes, nyers, de jó szivü Villemer erősebb személyesitőre alig találhatott volna. Azon jelenete, midőn megtudja, hogy Karolint bátyja Gaetán szereti, s el akarja venni, — müvészien szép, szabatos, igaz volt. Szinte sajnáljuk, hogy ily gyenge darabra forditott akkora erőt és lelkiismeretességet, — bár az igazi müvész a legkisebb, leghálátlanabb szerepből is — épen mint ő, — remeket tökéleteset igyekszik alkotni. A darab meséje különben ennyi:

Villemer marquis-né (Paulainé) egy fiatal leányt társalkodóneul fogad, — s ebbe mind Gaetán a marquisné első férjétől Aleria berczegtől, mind Orbán, a második férjtől való fiu beleszeret.

Gaetán (Szerdahelyi), egy 40 éves, mindent eltékozlott ember, — épen akkor jő haza, midőn a marquisné Karolint (Felekiné) már családjába fogadta. Elkezd csupa unalomból udvarolni, s mivel a leány erényes szép, — iránta szerelemre gyül. Orbán az ifjabb testvér — kifizeti bátyjának minden adósságát, s épen ezzel kötelezi őt le, — hogy ez, akkor midőn megtudja, hogy öcsese is szereti a leányt: számára lemondjon. Azonban e jóságáért még egy gazdag gróf hölgyet is nyer nőül, kit Orbánnak szántak. A 17 éves Saintrailles Diana (Lendvayné) oly könnyen elfogadja Gaetánt, mintha az elébb forrón szeretett Orbánt sohase is látta volna. A két ifju boldog lesz, — s a mü be van végezve. Jellemekről, igazi drámai küzdelemről az egész darabban alig lehet szó; még a párbeszédek — a franczia szinmüveknek e kiváló előnye — is erőtlenek, unalmasak; különösen a vége felé felette vontatottak.

TARTALOM: Arany János. (Képpel.) D—r. — Hábor végzete. Zilahy Imre. — Losonczy hős-halála. Haan Rezső. — Sólymosvár romjai. (Képpel.) — Chaeroniai Plutarchus műve a takarékosságról. — A borosjenői kórház. (Képpel.) L. — Természettudományi levelek. Zombory Gedő. — A japani táborból. (Képpel.) D—s. — Attila Vigilt fia által kényszeriti vallomásra. (A műlaphoz.) —r— — Tárcza.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

A franczia-angol

illatszeráru kereskedés

„Vénushoz“

a Kristóf-téren, 1. szám alatt, Pesten,

ajánlja a legjutányosb árakon tökéletesen uj és fris berendezésű raktárát mindenféle férfi- és női piperecikkekkel,

különösen a következő ujdonságait, u. m.

valódi arany-, ezüst- és fehér hajport;
„ Brillantine-hajport;

legfinomabb, háromszorosan tisztitott fehér és rózsaszin rizsport;
„ fehér és vörös arczmázt, mely az arczbőrnek teljesen ártalmatlan, szilárd, por-, folyó és ir-alakban;
„ szemöldfesték, csinos zsebtokokban;
„ érmázt, mely bálokra és estélyekre különösen ajánlatos;

Polissoire pour la beauté des ongles, — körömport a körmök szépitésére, csinos tokokban, körömfényesitővel és körömráspolylyal együtt.

Hajkenőcsöket, olajokat, szappanokat, illatszereket a legfinomabb és legkellemesb virágillatokkal, mint: Acacia, Bouquet, Geranium, Jasmin. Heliotrope, Rezeda, Viola s a t.

Fogport, fogpépet, fogirt, a fogak tisztitására és szépitésére;

szájvizeket, bőrszépitő vizeket, borotválkozó irokat, eczetet, chesnut water hajfestéket, mely a hajak festésére különösen ajánlatos, Sachet-, szobafüstölőt — a legnagyobb választékban.

16. 1—1 **Vértessi Sándor.**

Az 1835-ik évtől fennálló

LAUFFER TESTVÉREK

könyvkereskedésének

kölcsön-könyvtára

Pesten, váczi-utcza 9 szám.

Mintegy 40,000 kötetben, a magyar, német, franczia és angol szépirodalom termékeivel, valamint a legkedveltebb ifjusági iratokkal a legdúsabban rendezett. Az előfizetési feltételek a kölcsön-könyvek főjegyzékén szemlélhetők.

Ára a 320 lapból álló kölcsönkönyvek főjegyzékének — 50 kr.
Magyar kölcsönkönyvek jegyzéke — — — — — 20 kr.
Franczia és angol kölcsön-könyvek jegyzéke — — 20 kr.

Kaphatók a kölcsön-könyvtár helyiségeiben, váczi-utcza 9. szám, bátul balra az udvarban. Könyvkereskedésünk minden irodalmi s műtárgyakra elfogad megrendeléseket.

25. 2—3 **Lauffer testvérek.**

A legnagyobb vászonruha-raktárban

váczi-utcza „Ypsilanti“-hoz Pesten,

kaphatók a legolcsóbb árakon és legnagyobb választékban mindennemü fehérneműek férfiak, hölgyek és gyermekek számára, ugymint:

20,000 darabnál több férfi ingek rumburgi vagy hollandi vászonból, darabja 3 ft, 2 ft 25 kr, 3 ft 50 kr, 4 ft, 4 ft 50 kr, 5 ft, 5 ft 50 kr, 6 ft, 6 ft 50 kr, 7 ft, 8 ft, 10 ft, 12 ft.

10,000 darabnál több szines férfi ingek, 1000 különböző mintában, régibb mintája 2 ft, legujabb minták és legdivatosabban varrva 2 ft 50 kr, 3 ft.

Fehér pamut-madapolan-férfi-ingek, 1 ft 75 kr, 2 ft, 2 ft 50 kr, 3 ft, 3 ft 50 kr.

Férfi-gatyák vászonból, magyar vagy félmagyar mintára 2 ft, 2 ft 25 kr, 2 ft 50 kr, 3 ft, 3 ft 50 kr.

Női ingek rumburgi vászon, simák 2 ft 50 kr, 3 ft, 3 ft 50 kr, 4 ft, 5 ft.

Női ingek rumburgi és hollandi vászonból himezve, 4 ft, 5 ft, 6 ft, 7 ft, 7 ft 50 kr, 8 ft, 9 ft, 10 ft, schweitzi és franczia mellmustrával, 4 ft, 4 ft 50 kr, 5 ft, 5 ft 50 kr, 6 ft, 7 ft.

Fiu ingek vászonból 4 éves 1 ft 80 kr, 2 ft 10 kr, 6 éves 1 ft 85 kr, 2 ft 40 kr, 8 éves 2 ft, 2 ft 45 kr, 10 éves 2 ft 10 kr, 2 ft 65 kr, 12 éves 2 ft 40 kr, 2 ft 90 kr, 3 ft 50 kr, 14 éves 2 ft 65 kr, 3 ft 15 kr, 4 ft 20 kr, 16 éves 3 ft, 3 ft 50 kr, 4 ft, 4 ft 50 kr.

Szines fiu-ingek, 4 éves 1 ft 25 kr, 6 éves 1 ft 40, 8 éves 1 ft 55 kr, 10 éves 1 ft 75 kr, 12 éves 2 ft, 14 éves 2 ft 10 kr 16 éves 2 ft 20 kr.

Mindennemü téli alsó mellények, nadrágok, harisnyák és egyéb téli czikkek férfiak és hölgyek számára, nagy választásban.

Főraktár a legjobb 3½, 4 és 5 rőf széles amérikai krinolinnak fehér vagy hamuszin, darabja 2 ft 50 krtól 6 ftig, vörös 5 fttól 8 ftig

Szines alsó-szoknyák legfinomabbak, darabja 6 ft 50 kr, 7 ft, 7 ft 50 kr.

Ferstei orvos tyukszem-irtószere egy üvegecske 50 kr

És sok egyéb kész fehérnemü czikkek, melyekről az árjegyzék kivánatra bérmentesen elküldetik.

Továbbá ajánljuk nagy raktárunkat rumburgi, hollandi, irlandi, creas és bőrvásznakban a legolcsóbb gyári árakon.

Vászonzsebkendők, duczatja 3 ft, 3 ft 50 kr, 4 ft, 4 ft 50 kr, 5 ft, 5 ft 50 kr, 6 ft, 7 ft 50 kr, 8 ft, 9 ft, 10 ft, egész 20 ftig.

Törülközők, duczatja 6 ft, 6 ft 50 kr, 7 ft, 8—16 forintig.

Szines ágyi kanavász, vége 9 ft, 10 ft, 11 ft, 12 ft, 13—16 frtig.

Valóságos vászon-asztalnemü.

Asztalkendők duczatja 5 ft 30 kr, 6 ft 20 kr, 6 ft 60 kr, 7 ft 50 kr, 8 ft, 9 ft.

Abroszok minden nagyságban 6 személytől 24-ig. Asztali készletek 6, 12, 18 és 24 személyre. Legjobb minőségű kötő-czérna csomója 1 ft 20 kr és 1 ft 60 kr.

Nagy választás ágyteritők, piqué és tricot-paplanokból, kávéskendőkből és minden e nembe vágó czikkekből.

Raktárunkban vett czikkeknél nagy előnyül szolgál az, hogy minden megvett, az árjegygyel ellátott czikk 14 nap alatt nemcsak kicserelhető, hanem egyszersmind ki nem elégitési esetben az ár vissza is adatik.

Szállitások minden irányban, az ár előleges beküldése mellett vagy utánvétellel gyorsan és legjobban eszközöltetnek, ugyszinte mindennemü megrendelések mustra szerint leghamarább elkészittetnek.

12. 1—4 **Kollárits József és fiai.**

Uj találmányú

jegyző-laptömb

irodák, házi- és gazdasági használatra. — E 200 lapból álló füzet (Notiz-Block) ára vonalozva 20 kr., vonalozatlan 18 kr.

Kapható **Pozner K. L.** papirkereskedésében Erzsébettér 1. sz.

8. 5—6

Párisban személyesen kiválasztott kitünő szépségű tollak, és a legizletesebben kiválasztott divatszerű virágok, ugy szinte fejékek és báli koszorúk megérkezvén, van szerencsém azok szives megtekintése végett a vidéki és helyi t. cz. női közönséget tisztelettel felkérni.

Vidékre megrendelések elfogadtatnak és azonnal utánvétel vagy a nélkül pontosan eszközöltetnek

NAIS SAROLTA

virág terme,

24. 2—3 Dorottya-utcza Lyka ház 3. szám, 2-dik emelet.

PETROLEUM

valódi amérikai és legjobb nemü belföldi, nem gyulandó, kapható legolcsóbban, és pontos fokért kezeskedve, — mindenkor a legolcsóbban.

Nadler J. W. és társa

nagykereskedésében, Pesten, iroda:

Nádor-utcza 9-dik szám.

4. 4—8

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

LÁNG M. Pesten, nagyhid-utcza 2-dik sz., Szina-féle ház az „angol királyné" szálloda mellett.

Ajánlja nagyban és kicsinyben a legjutányosb árak mellett gyönyörü, gazdag választéku

belföldi, szász és angol PORCELLAN és WEDGEWOOD

asztali-, thea-, kávé- és gyümölcs-teritékeit, pipere- és mosdó-edényeit,

fényüzési czikkeit s az általánosan kedvelt bécsi köedényeit.

Mindennemü megrendelések elfogadtatnak, a leggyorsabb idő alatt, s jutányosabb ár mellett teljesittetnek. Vidékrei szállitásoknál legügyesebb pakolás, biztos, gyors és jutányos kézbesitésre a legnagyobb gond fordittatik.

„Hungaria"

biztositóbank.

A Pozsonyban megalakult Hungaria biztositóbank alólirott vezérügynöksége ezennel köztudomássá teszi, hogy ezen hazai biztositó intézet működését egyelőre a tűzkár elleni biztositási téren már megkezdvén, a nagyérdemü közönségnek ezennel felajánlja szolgálatát biztositások eszközlésére

Tűzkárok ellen

és pedig minden néven nevezendő **épületekre**, **butorokra**, **gépekre**, **áruk** és **gabnakészletekre**, valamint **marha**, **fa**, **széna**, **szalma**, és más ilynemü tárgyakra, a megállapitott, elfogadható, és tájékozás végett mindenkor megtekinthető feltételek mellett. A mezei termények, legyenek azok a mezőn vagy csürökben, tetszés szerinti időre, és a legolcsóbb dij mellett biztosithatók.

Épületek rendesen egy évre lesznek biztositva, a ki azonban több évre biztosit, a biztositás tartamához arányositott dijelengedésben részesül.

Tűzkárok, vagy a biztositott épületeken történt megrongálások, melyek a segitség alkalmával történnek, avagy mentési költségek, a káreset megalapitása után azonnal kifizettetnek. — Egyátalában ezen hazai uj biztositó intézet az általa megalapitott intézvényeknél fogva, a nagyérdemü közönséget minden lehető kedvezményben részesitendi.

Az intézetnek 3.000,000 o. ért. forintból képzendő biztositéka, a biztositó feleknek megnyugtató kezességet nyujt arra, hogy a társaság elvállalt kötelezettségeit lehető leggyorsabban teljesitendi.

A Hungaria biztositóbank vezérügynöksége Pesten.

Sebastiáni Sándor.

3. 6—12

Franczia-angol illatszer árú-raktár.

11. 1—1

Egyedüli raktára a valódi herczegnő viznek Renárd Ágostontól Párisban.

Illatszer kereskedés a „Vénus"-hoz.

Van szerencsém a magas főnemességnek ugy a t. cz. közönségnek tudomására adni, hogy denkenbergi Becker L. lovag, Kristóf téren lévő házában (ezelőtt Lueff M. helyiségeiben) ujonnan

felszerelt Illatszertárt nyitottam.

Mint tisztelt Lueff M. házának több évi ügyvezetője, a legjobb gyári forrásokkal ismeretes, tökéletes szakismerettel birván, arra iparkodtam: hogy dusan felszerelt, kellő gonddal berendezett raktáramba a legfinomabb franczia és angol illatszereket: Lubin, Violet, Piver, Pinand société-by-geugui, Houbigant-Chardin, Monpelas, Rimmel, Bayley, Atkinson franczia, angol, orosz, spanyol és angol udvari illatszergyárnokoktól szerezzem be; azonkivül még haj-, fog- és körömkefék, valamint fésük s minden egyéb öltözéki szerek,

szintugy a legfinomabb thea- és rum is kaphatók nálam.

Midőn a valódiságért és minőségért kezeskedem, ajánlom alázatos szolgálatimat.

Vértessi Sándor.

Kölni viz (eau de Cologne), Farina F. Mária, legrégibb készitő gyárából.

A „Vénushoz" Pesten a Kristóftéren 1. sz.

Előfizetési felszólitás!

„AZ ORSZÁG TÜKRE"

czimü illustrált heti lapra.

Lapunk uj éven túl, nem mint addig, minden tiz napban, hanem jelen alakjában egy iven, minden csütörtökön fog megjelenni; mostani rovataihoz még oly rovatokat nyerend, melyek a t. olvasó közönséget a világ és hazai miveltség minden ujabb mozzanatával alaposan megismertessék.

Képeink nagy részének rajzolására Barabás klassikus festőnket nyertük meg.

Az Ország Tükre rovatai következők: 1. Képek, kőrajzzal. 2. A képek magyarázata. 3. Eredeti költemények, beszélyek, néha képekkel diszitve. 5. A külföld minden irodalmából jelesebb beszélyek, költemények. 6. Ismeret-terjesztő czikkek a tudomany, müvészet és ipar minden ágából; különösen pedig a hazai és világ történelemből érdekes kor és jellemrajzok képekkel diszitve; az ujabb és remek-irók müveinek ismertetése, képekkel diszitve; a természettudomány különböző ágaiból és bölcseletből, a közvetlen hasznost, a szépet és nemesitőt. 7. Egyház és nevelés. 8. Szinház. 9. Irodalom és müvészet. 10. Ipar és kereskedelem. 11. Fővárosi, vidéki, bécsi és külföldi hirek, a lehető élénkséggel, pontosság és részletességgel vive; ezen rovatra különös súlyt fogunk fektetni, s igyekezni fogunk — mennyire csak elérhető hetilapban, — hogy a t. olvasó közönség a hazai és külföldi eseményeknek helyes és pontos tudomásához magaidejében juthasson. 12. Könyvészet. 13. Vegyesek.

S mindezeken felül adunk évenkint négy szinezett divatképet szöveggel, s adunk minden félévben egy oly jutalomképet, mely az Ország Tükrének épen oly diszére legyen, mint hazai müvészetünknek.

A hetenként megjelenő értékes képeket fölvéve, lapunk kétségen kivül versenytárs nélküli a hazában, s törekedni fogunk, hogy beltartalomra nézve is a haza művelt osztályához méltó lehessen.

Az Ország Tükrének eddigi minden viszonyai merőben megváltozván, munkaköre uj szellemi erőkkel gazdagodott; s közreműködésüket igérték még Gyulai, Jókai, Kriza, Losonczi, Szász Károly, Szathmáry Károly, Szilágyi Sándor, Thaly Kálmán, Tóth Kálmán, Vértesi stb.

Különös és szigoru felügyelet leend a pontos szétküldésre.

Daczára annak, hogy lapunkat heti lappá változtattuk át, az előfizetési ár mégis a régi marad, azaz: egész évre 12 frt, félévre 6 frt, évnegyedre 3 frt.

Az előfizetési pénzek Engel és Mandello nyomdájába küldendők. (Egyetem-utcza 2-ik sz.)

PEST, 1865. NYOMATOTT ENGEL ÉS MANDELLONÁL.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.